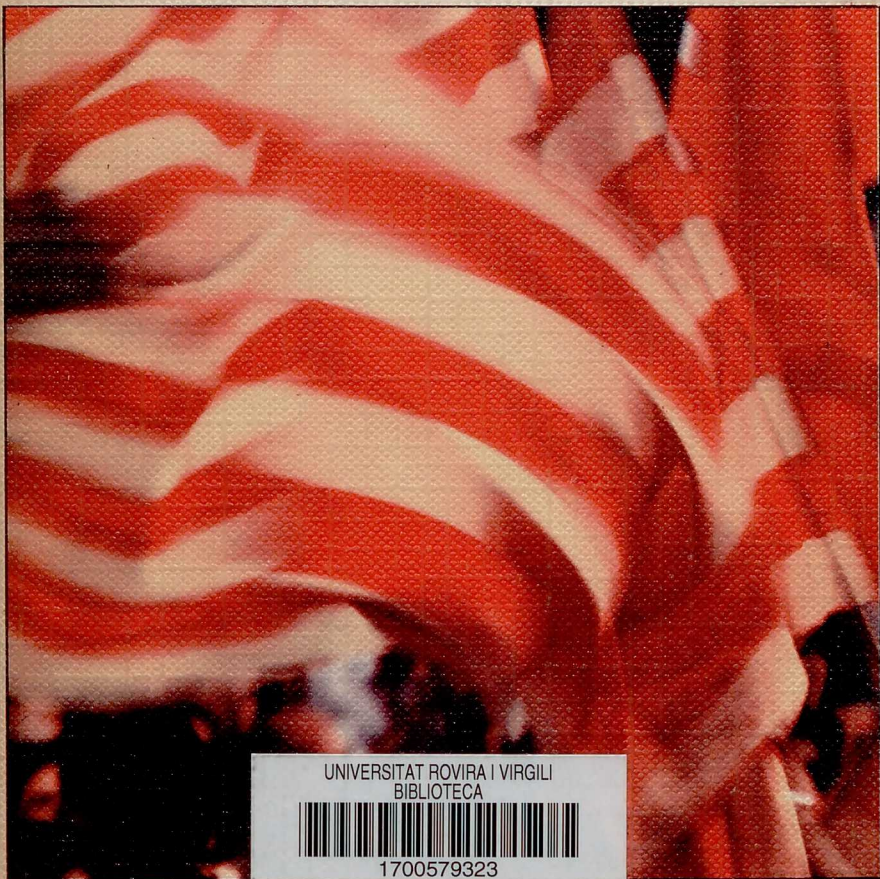

EL NACIONALISME

Antoni Rovira i Virgili

Pròleg de Josep Benet

UNIVERSITAT ROVIRA I VIRGILI
BIBLIOTECA

1700579323

2

EL NACIONALISME / Antoni Rovira i Virgili

A. ROVIRA I VIRGILI (1882-1949)

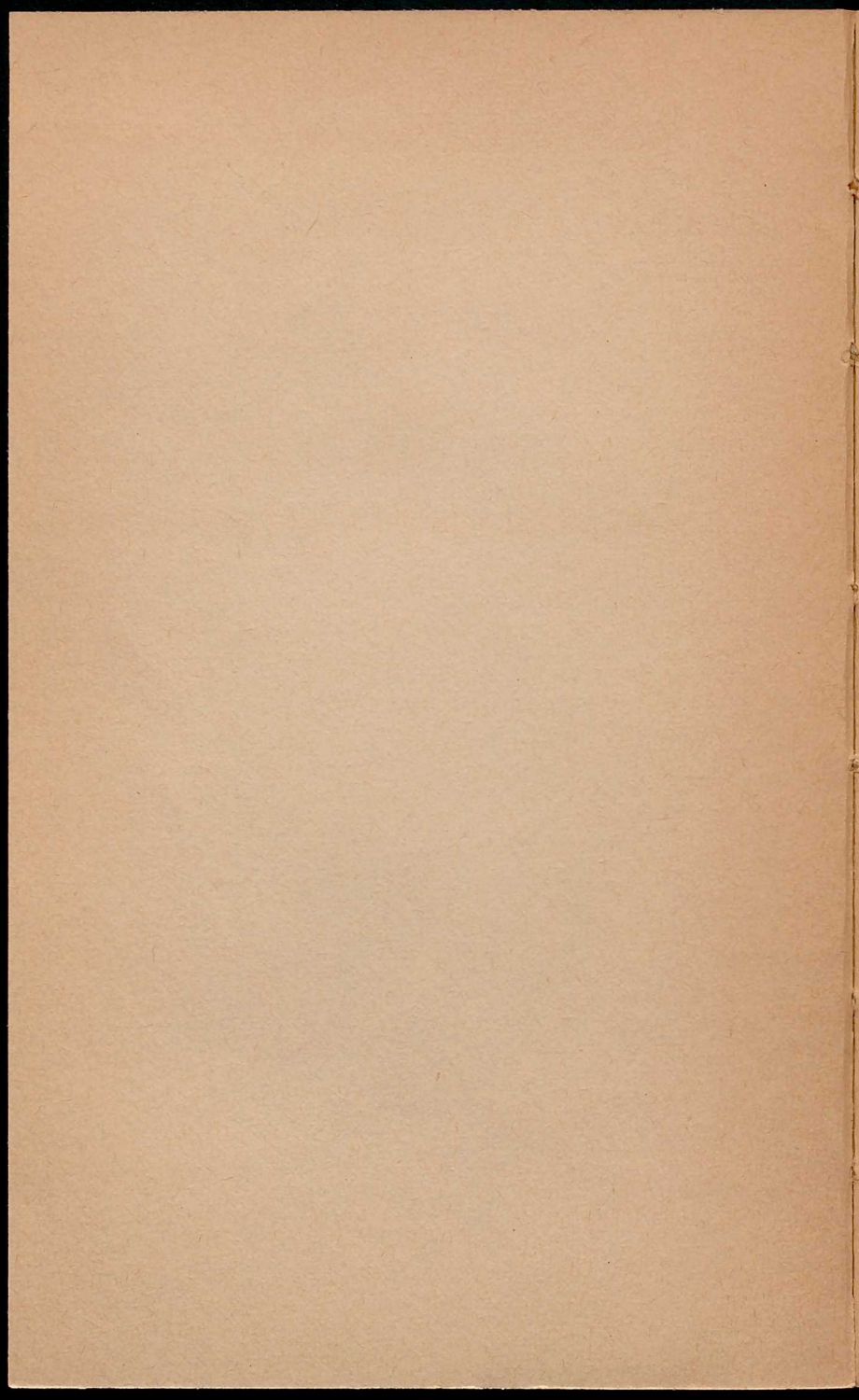

Antoni Rovira i Virgili nasqué a Tarragona el 1882. Des de l'any 1906, en què fou contractat com a redactor del periòdic "El Poble Català", visqué a Barcelona. Periodista il·lustre, col·laborà sobretot als periòdics "La Publicitat", de la qual fou l'editorialista durant sis anys (1922-1928), a l'"Anuari dels Catalans" (1917), a la "Revista de Catalunya" (1924) i a "La Nau" (1928), aquests tres últims fundats i dirigits per ell, i a "La Humanitat" (1932-1939). Va publicar diversos llibres sobre les qüestions que més l'interessaven: minories nacionals, qüestió catalana, teoria política i política del país o internacional... Conreà també la història i va escriure, entre altres obres, la gran *Història Nacional de Catalunya* (1922-1934). Alguns dels seus textos són inspirats en records personals, altres són purament literaris com *Teatre de la Natura* (1928). Més de cinquanta llibres i divuit mil articles, tot, escrit en una prosa considerada modèlica. En política va ésser un dels principals representants de l'esquerra nacionalista. Intervingué en la fundació dels partits: Esquerra Nacionalista (1914), Acció Catalana (1922) i Acció Republicana (1928). Responent a una crida del President Macià, s'integrà a Esquerra Republicana de Catalunya (1932). Diputat (1932) i vice-president (1938) del Parlament de Catalunya, sortí de Barcelona el 24 de gener de 1939. Va arribar a Tolosa del Llenguadoc després d'un viatge de tres setmanes descrit a *Els darrers dies de la Catalunya Republicana* (1939, 1976), i d'allí passà a la Residència catalana de Montpeller. President del Parlament de Catalunya a l'exili (1940) i del Consell Assessor de la Generalitat (1945), col·laborà a diverses publicacions de França i Amèrica. L'any 1946 es traslladà a Perpinyà on morí el dia 5 de desembre del 1949.

p 36

SNOWED
EDICIONS

613483822

Antoni Rovira i Virgili

EL NACIONALISME

Pròleg
Josep Benet

EDICIONS DEL COTAL, S.A.

Una anterior i única edició d'aquesta obra fou editada amb el mateix títol, a Barcelona, l'any 1916 per les Publicacions de "La Revista", de la qual s'ha fotografiat aquesta edició facsimil.

© Antoni i Teresa Rovira

Disseny Gràfic:
Claret Serrahima

© 1978 Edicions del Cotal, S.A.

© Del pròleg Josep Benet

ISBN 84-7310-013-1

Dipòsit Legal: B.30.321-1978

Gràfiques Manuel Pareja
Muntanya, 16/Barcelona (26)

Imprés a Espanya / Printed in Spain

PRÒLEG

Antoni Rovira i Virgili és l'escriptor polític català més important d'aquest segle. Nascut a Tarragona l'any 1882, s'instal·là a Barcelona a partir de 1905 i morí a l'exili, a Perpinyà, l'any 1949. Fou sobretot un gran periodista. Però també ens deixà una vasta obra com assagista i historiador. Tanmateix la seva obra es gairebé desconeguda per les noves generacions, car la situació d'opressió viscuda pel poble català del 1939 ençà ha impedit que fos difosa com es mereix. Per això, ara, que es possible de fer-ho, cal posar-la a l'abast del nostre poble. La reedició d'aquest petit llibre és, per tant, un encert.

Antoni Rovira i Virgili va dedicar, durant tota la seva vida, una gran atenció als moviments de reivindicació nacional, fins el punt de convertir-se en un especialista en el tema. Són innumbrables els articles que va escriure sobre els moviments d'arreu d'Europa i sobre la doctrina nacionalista. I són també nombrosos els llibres que va publicar dedicats a exposar la història dels

moviments nacionalistes i la doctrina del nacionalisme català. Així, entre 1912 i 1914 publicà *Història dels moviments nacionalistes*, en tres volums, on estudiava els moviments d'emancipació nacional de Finlàndia, Polònia, Lituània, Bohèmia, Eslovàquia, Hongria, Irlanda, etc., al costat dels moviments d'Euzkadi i Catalunya. Aquesta obra avui encara es útil de consultar. Aquest tres volums, uns anys després, forent publicats traduïts al castellà. L'any 1914 va publicar *La nacionalització de Catalunya*; l'any següent, *Debats sobre el catalanisme* i el 1916, *El Nacionalisme*, ara reeditat. L'any 1917 va publicar *Nacionalisme i federalisme* i el mateix any *El nacionalismo catalán. Su aspecto político, Los hechos, Las ideas y los Hombres*, obra en la que exposava al públic castellanoparlant la doctrina i la història del nacionalisme català; l'any 1929, publicà *Els Polítics Catalans*, suara reeditat, on estudia també les figures dels polítics catalans de començaments de segle; el 1931, *Catalunya i la República*; l'any següent publicava *El principi de les nacionalitats* i la *Constitució de Catalunya*, i l'any 1936, *Resum d'història del catalanisme*.

Aquest petit llibre que ara és reeditat ens arriba en un moment molt oportú. Avui el poble català, després d'haver sobreviscut a la desfeta de 1939, torna a plantejar legalment la seva reivindicació nacional. L'anella que uneix les noves generacions amb el passat no s'ha trencat, doncs. Es bo, per tant, que les noves generacions coneguin la doctrina nacionalista tal com l'exposaren els nostres antecessors. Aquest llibre contribuirà a aquest coneixement.

El llibre fou publicat l'any 1916; per tant, en plena guerra mundial, quan Polònia, Txecoslovàquia, Finlàndia, Hongria i Irlanda encara no eren independents. Cal que el lector ho tingui en compte. Com cal que tingui en compte, també, la data de la seva publicació en les citacions que fa d'autors.

Aquest és un petit llibre d'ahir que per l'autoritat del seu autor i la claredat de la seva exposició és encara molt útil avui. Per això —repeteixo— la seva reedició és un encert.

Josep Benet

ALGUNS LLIBRES DE
ROVIRA I VIRGILI

1905. *Nova Vida*. Drama en tres actes. Tarragona, Tip. E. Pàmies.
1909. *Episodis*. Barcelona, Tip. "L'Avenç", Bib. de "El Poble Català".
- 1912-14. *Història dels Moviments Nacionalistes*. Barcelona, Societat Catalana d'Edicions.
1913. *Diccionari Català-Castellà i Castellà-Català*. Barcelona, Antoni López, ed.
- . *Novíssima ortografia catalana. Vocabulari ortogràfic*. Segons les normes de l'Institut d'Estudis Catalans. Barcelona, Antoni López, ed.
- 1914-19. *La guerra de les nacions*. Història documentada. Barcelona, Societat Catalana d'Edicions.
1915. *Debats sobre el Catalanisme*. Barcelona, Societat Catalana d'Edicions.
1916. *Gramàtica elemental de la llengua catalana*. Barcelona, Antoni López, ed.
- . *Llibre de lectura escolar*. Barcelona, Antoni López, ed.
1916. *El Nacionalisme*. Barcelona, La Revista. (2^a ed. Edicions del Cotal, Barcelona, 1978).

- . *Les valors ideals de la guerra*. Barcelona, Societat Catalana d'Edicions.
- 1917. *Nacionalisme i Federalisme*. Barcelona, Societat Catalana d'Edicions.
- . *El Nacionalismo Catalán*. Barcelona, Edit. Minerva.
- 1918. *La crisi del règim*. Barcelona, Edit. Catalana.
- 1922-34. *Història Nacional de Catalunya*. Barcelona, Edic. Pàtria. (ed. facsímil: La gran Enciclopedia Vasca, Bilbao, 1972).
- 1922. *Pau Claris*. Barcelona, A.P.E.C.
- 1926. *Guiffrè I*. Barcelona, Edit. Barcino.
- . *Teatre de la Natura*. Sabadell, La Mirada. (2^a ed. Edic. Catalònia, Mèxic D.F., 1947; 3^a ed. Edit. Barcino, Barcelona, 1961).
- 1929. *Els Polítics Catalans*. Barcelona, Tip. Occitània. (2^a ed. Edit. Galba, Barcelona, 1977).
- 1931. *Catalunya i la República*. Barcelona, Llib. Catalònia. (2^a ed. Edit. Undarius, Barcelona, 1977).
- 1932. *La constitució interior de Catalunya*. Barcelona, Edit. Barcino.
- . *El Corpus de Sang*. Barcelòna, Edit. Barcino.
- . *El principi de les Nacionalitats*. Barcelona, Edit. Barcino.

- , *Els sistemes electorals*. Barcelona, Edit. Barcino. (2^a ed. Edit. Undarius, Barcelona, 1977).
- 1933. *Història de Catalunya*. Tria d'Episodis. II. de Josep Obiols. Barcelona, L'Ocell de Paper. (Reimp. Edit. Teide, Barcelona, 1978).
- 1936. *Resum d'Història del Catalanisme*. Barcelona, Edit. Barcino.
- , *Valentí Almirall*. Barcelona, Edit. Barcino.
- 1938. *Quinze articles*. Premi Almirall 1937. Barcelona, Institució de les Lletres Catalanes.
- 1940. *Els darrers dies de la Catalunya Republicana*. Buenos Aires, Edic. de la Revista de Catalunya. (2^a ed. Curial, Barcelona, 1976).
- 1947. *La collita tardena*. Mèxic D.F., Edic. Catalunya.
- 1963. *Teatre de la Ciutat*. Barcelona, Edit. Barcino.
- 1966. *Els corrents ideològics de la Renaixença catalana*. Barcelona, Edit. Barcino.
- 1968. *Prat de la Riba*. Barcelona, Edicions 62.
- , *Viatge a la Urss*. Barcelona, Edicions 62.
- 1969. *Siluetes de Catalans*. Barcelona, Edit. Barcino.

BIBLIOGRAFIA ESSENCIAL SOBRE ANTONI ROVIRA I VIRGILI

Bladé, Artur: *El meu Rovira i Virgili.* (en preparació).

Calvet, Felip i Teresa Rovira: *Bibliografia d'Antoni Rovira i Virgili.* Barcelona, 1970. (Premi Ramon d'Alòs de Bibliografia de l'Institut d'Estudis Catalans. Inèdit).

Comas, Dolors: *Els anys tarragonins d'Antoni Rovira i Virgili.* Barcelona, 1973. (Tesina presentada a l'Escola de Bibliotecàries de Barcelona. Inèdita).

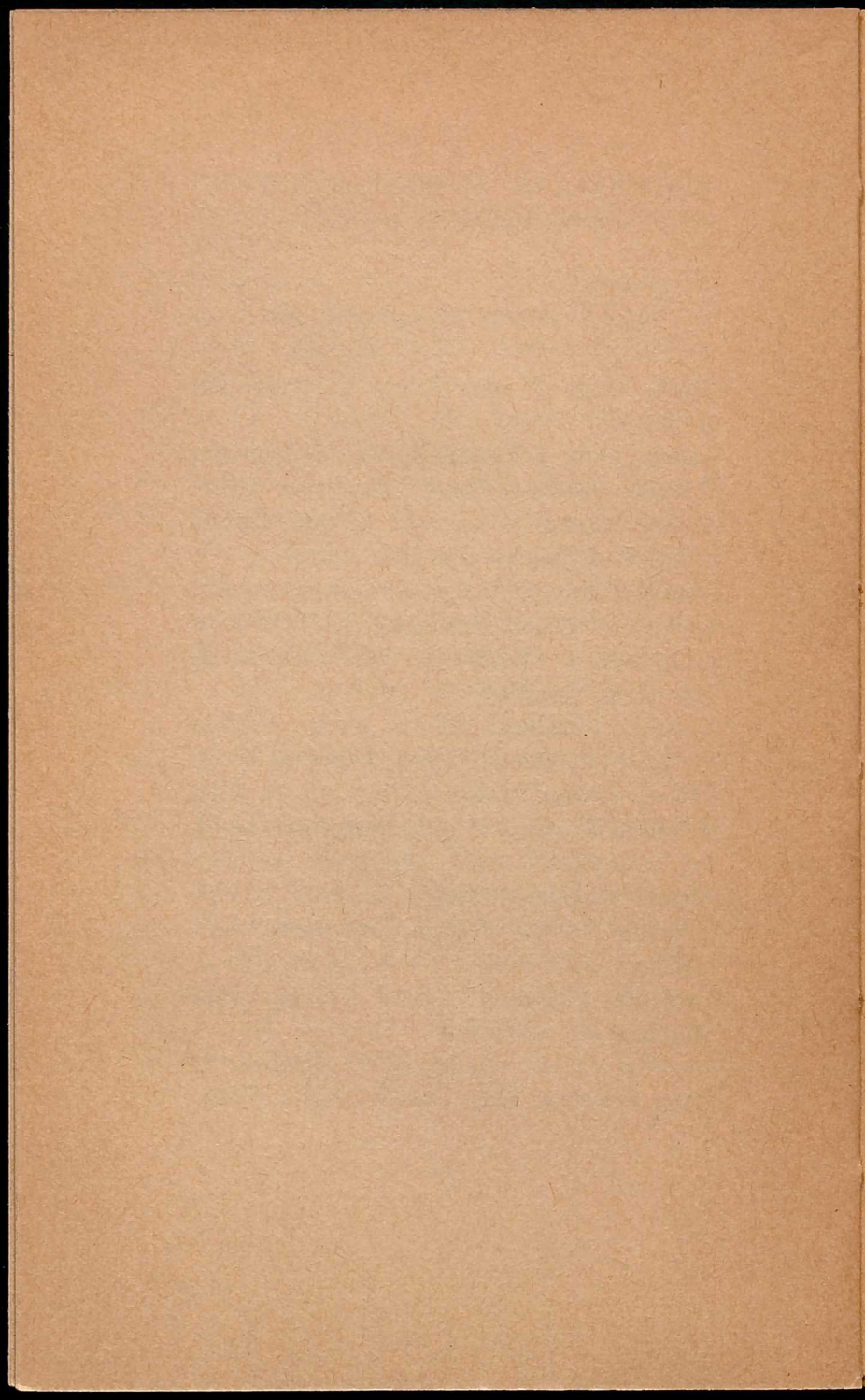
Guansé, Domènec: *Abans d'ara.* (retrats literaris). Barcelona, 1966. Edicions Proa.

Molas, Isidre: Pròleg a *Prat de la Riba* d'Antoni Rovira i Virgili. Barcelona, 1968. Edicions 62.

Molas, Joaquim: Pròleg a *Viatge a la Urss* d'Antoni Rovira i Virgili. Barcelona, 1968. Edicions 62.

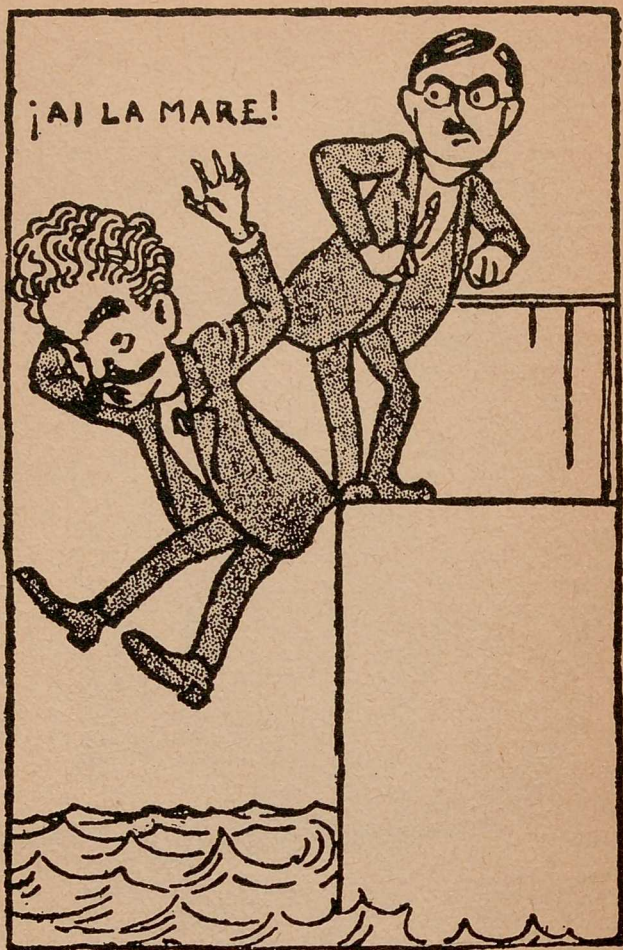
Soldevila, Carles: *A. Rovira i Virgili.* Barcelona, Llib. Catalònia.

Morts a l'exili, vivents en la història. 1ª sèrie. Ginebra, Edic. del P.C.C.P., 1962.

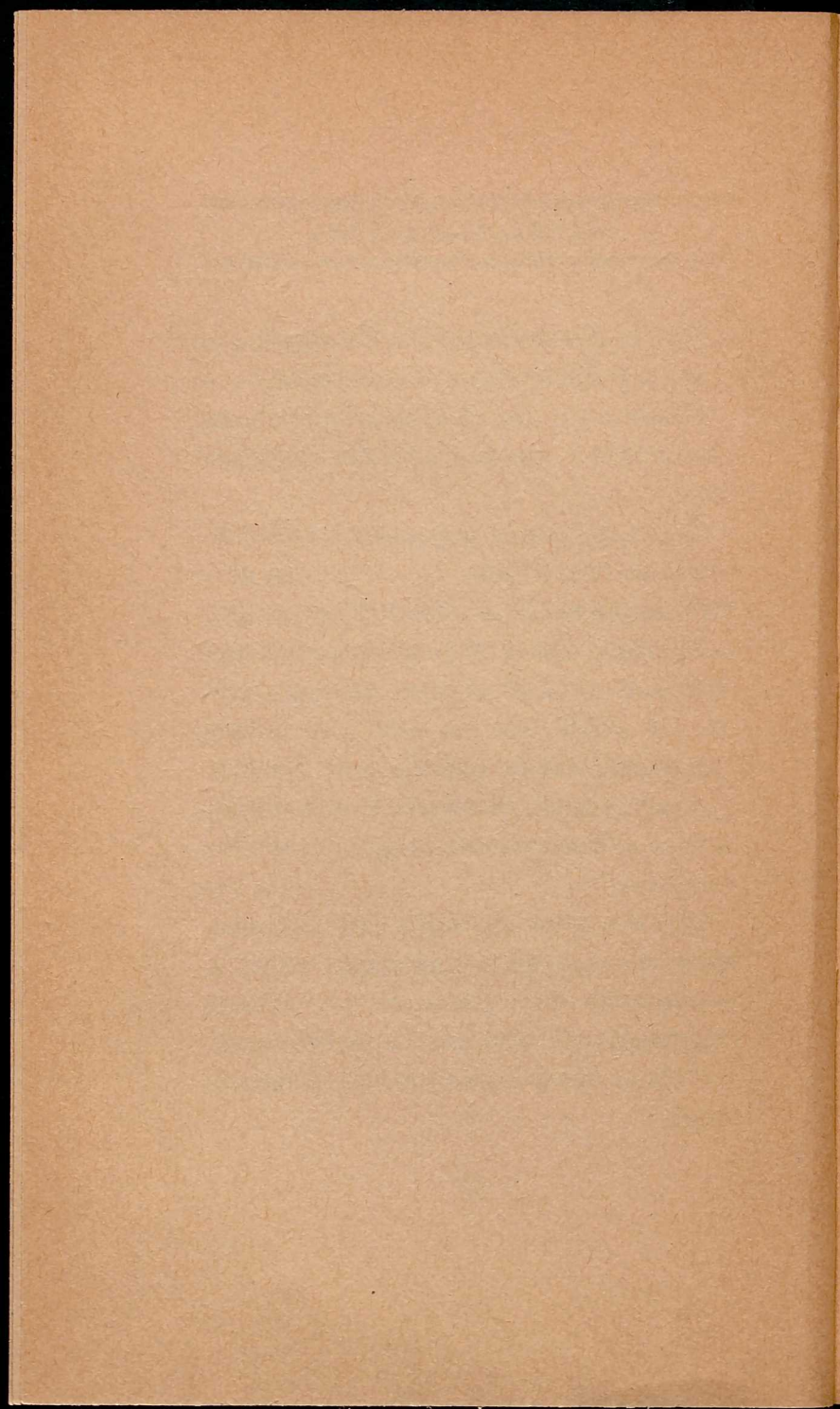
Antoni Rovira i Virgili
Retrat d'En Callicó (1928)

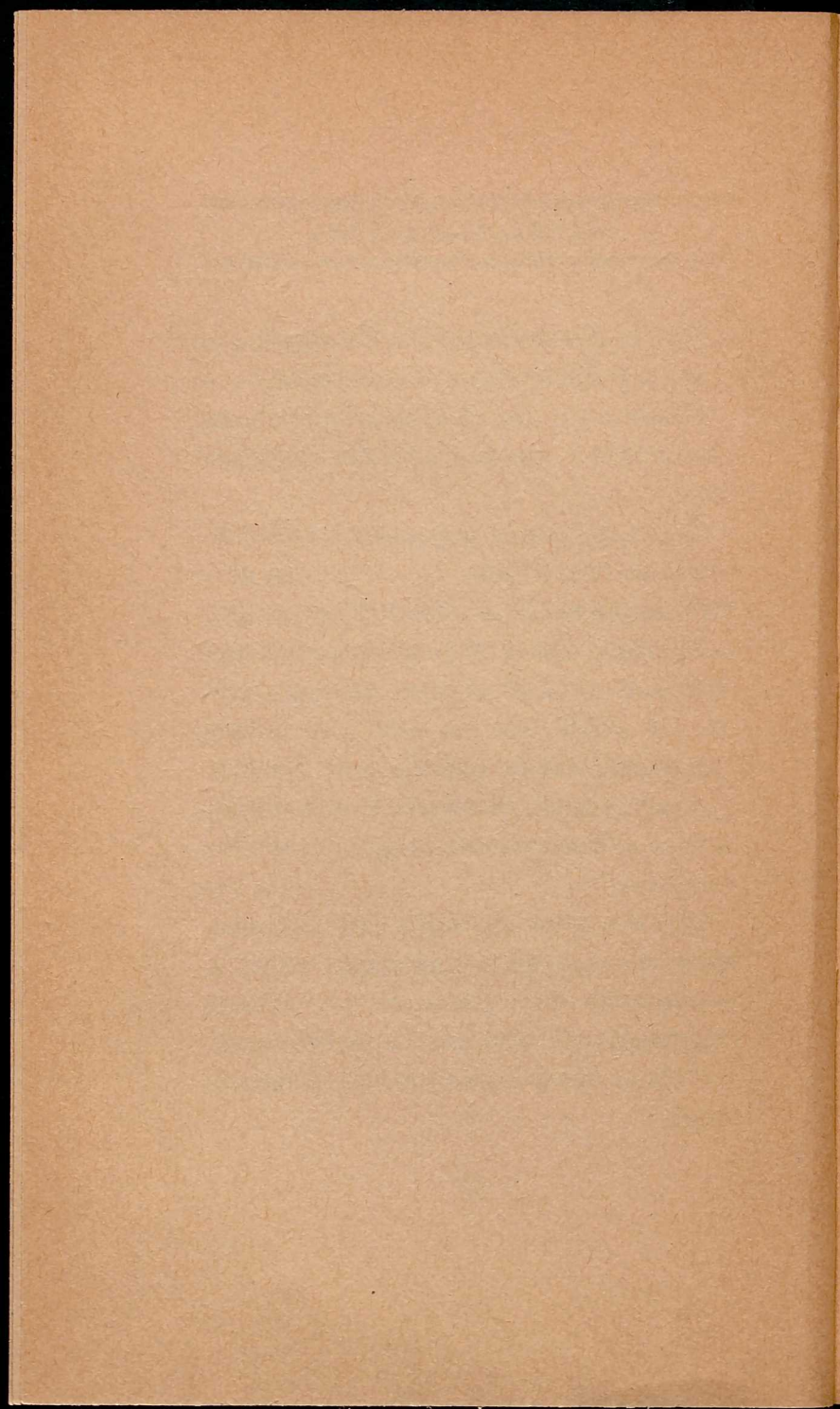
Caricatura de L'Estevet sobre las eleccions del 1932. En Rovira tirant a l'aigua un candidat lerrouxista.

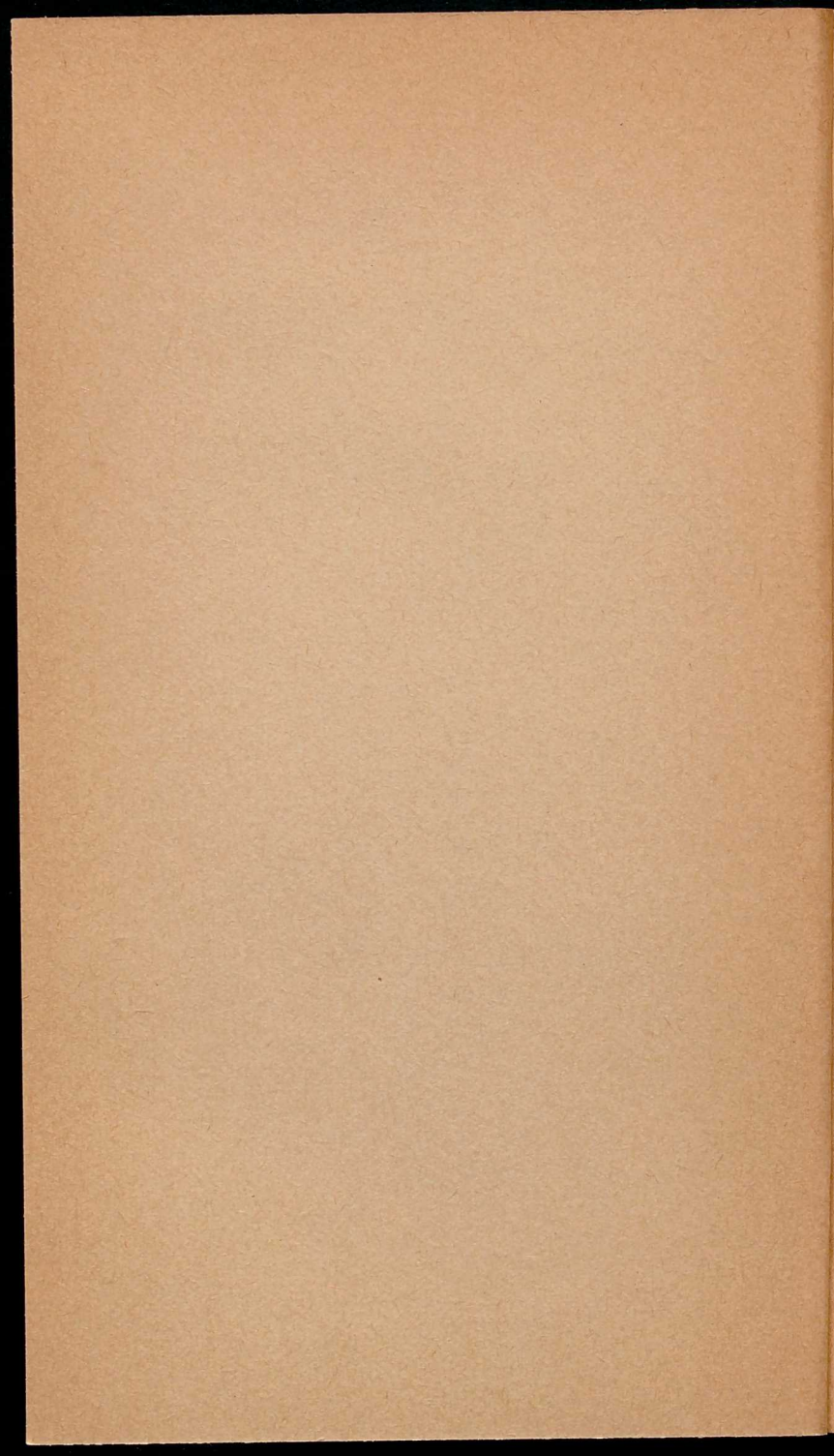
Antoni Rovira i Virgili (1916)

EL NACIONALISME

*EL PRINCIPI DE LES
NACIONALITATS*

CAPÍTOL I

1. — FÓRMULA POLÍTICA

Tota nacionalitat té dret a constituir un Estat independent o autònom. Tal és la fórmula política del principi de les nacionalitats.

Diem Estat independent o autònom, per a significar que, en general, el principi de la llibertat nacional pot tenir igualment realització amb la independència i amb l'autonomia plena.

L'Estat nacional pot romandre sol, o bé aplegar-se federativament amb al-

tres Estats dins un Estat compost, conservant la seva autonomia. En tots dos casos existirà la llibertat política de la Nació.

2. — FÓRMULA ESPIRITUAL

Tota Nació ha de conservar i desplegar el seu geni propi. Tal és la fórmula espiritual del principi de les nacionalitats.

En dir geni propi, volem significar, alhora, les qualitats de l'ànima nacional i la cultura en ses manifestacions múltiples.

3. — LES DUES REIVINDICACIONS

Així, el principi de les nacionalitats ofereix dos aspectes: el polític i l'espiritual.

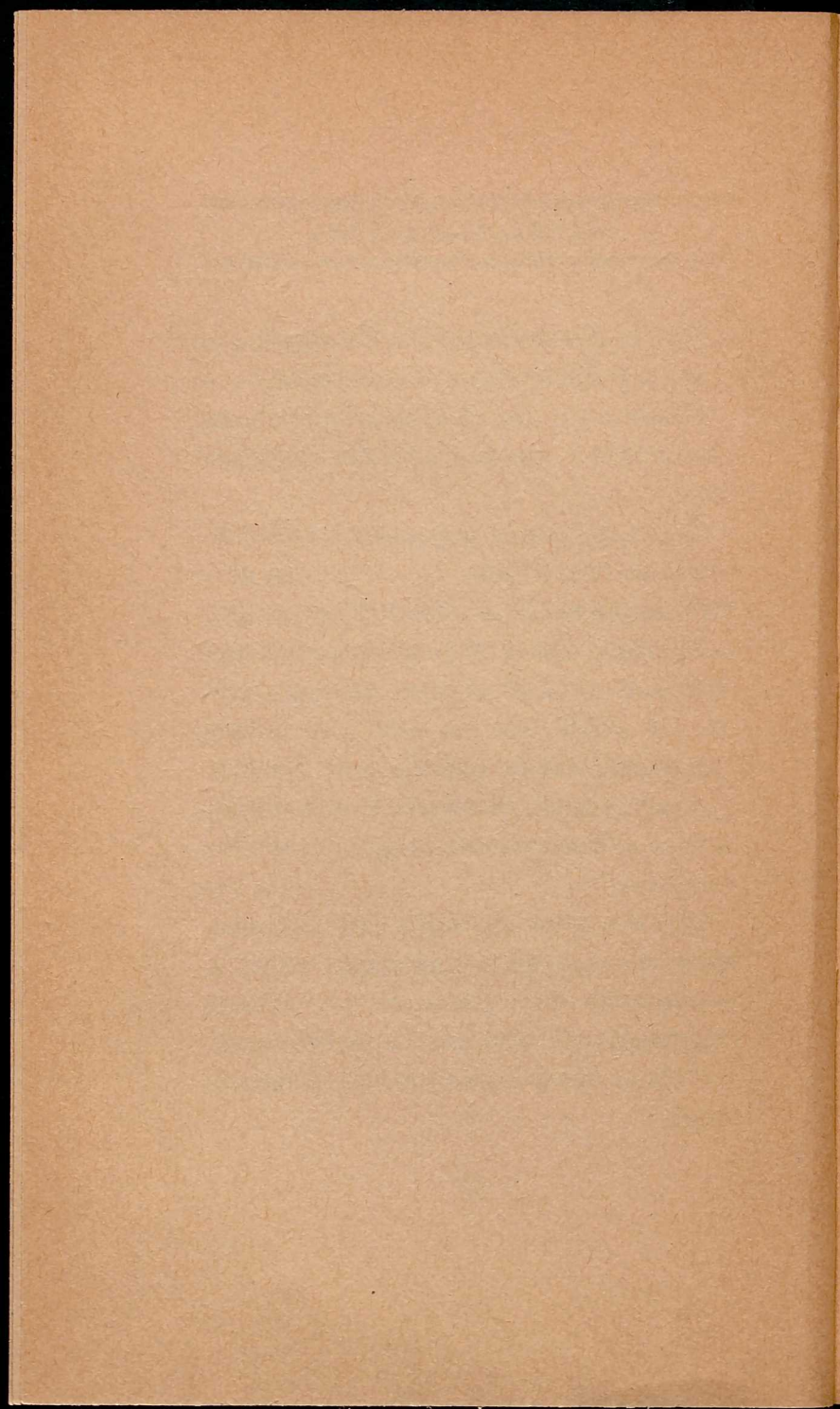
Que la Nació tingui un Estat.

Que la Nació sigui ella mateixa.

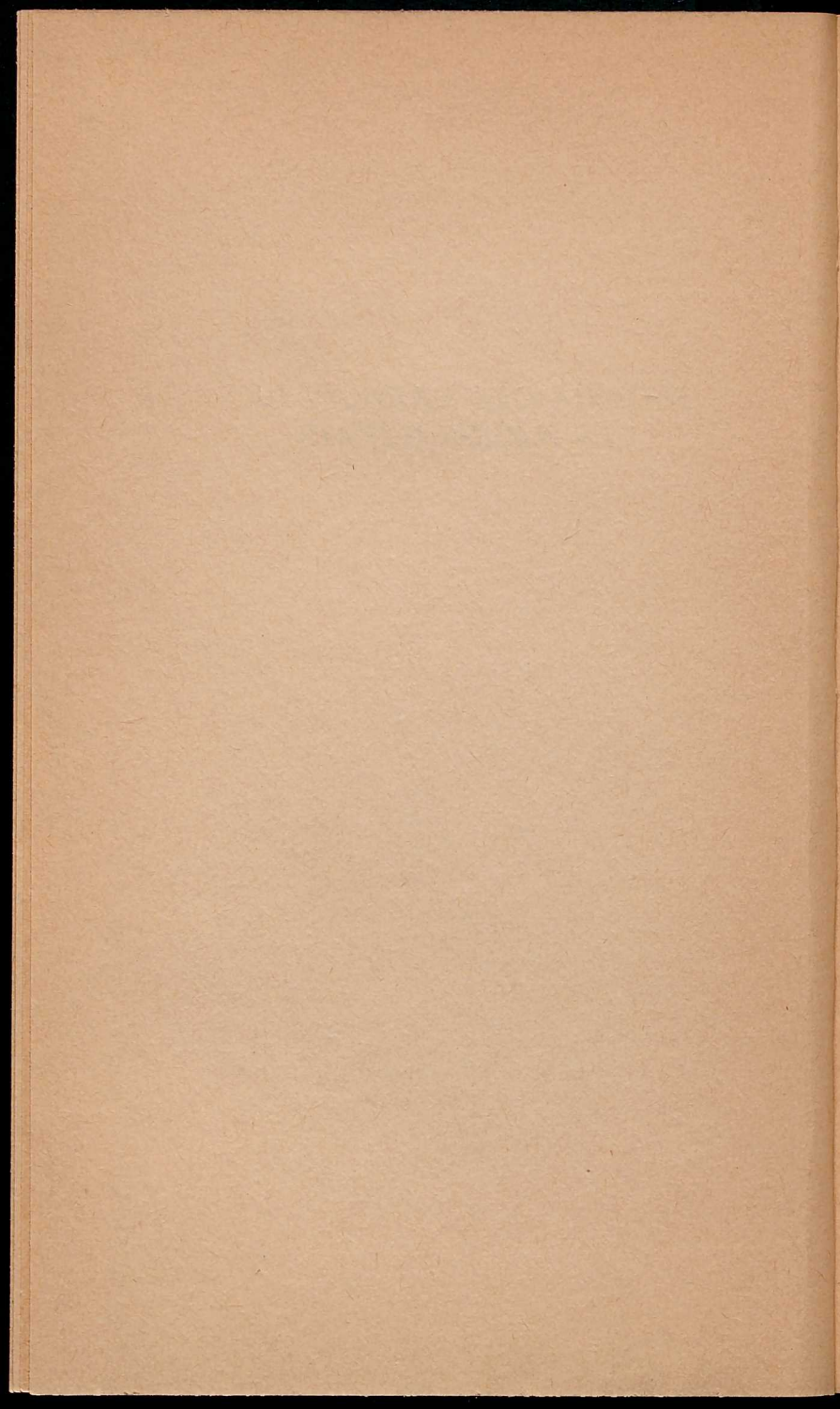
Heu's-aquí les dues reivindicacions essencials i sintètiques del nacionalisme.

Quina és la més important? Indubtablement, l'espiritual. De poca cosa serviria a una nació el posseir l'instrument polític de l'Estat, si la seva ànima fos morta, si estés desfigurat el seu esperit. Un poble que viu amb una ànima que no és la seva, que viu amb l'ànima d'un altre poble sense haver-se fos amb aquest, constitueix un tràgic cas de degradació.

Des del punt de mira del nacionalisme, ço que dóna una major valor a la possessió d'un Estat, és que aquest constitueix l'instrument i la fermança del lliure desplegament de l'esperit propi.

*NATURA DEL PRINCIPI DE
LES NACIONALITATS*

CAPÍTOL II

1. — L' INSTINT D' INDEPENDENCIA

Des dels més vells temps de la història, des d'abans i tot dels temps propiament històrics, xoquen uns pobles contra altres. Es produeixen un seguit de migracions i d'invasions, que provoquen la lluita entre els qui ocupen un indret i els nou-vinguts.

Els grups humans manifesten, doncs, una natural tendència a conservar el territori que ocupen, contra les invasions d'altres pobles, i a rebutjar el domini d'aquests.

Mes això no és sinó un instint: l'instint d'independència d'uns grups humans respecte dels altres.

A través de l'Edat antiga i de l'Edat mitjana, les lluites dels pobles i dels grups humans són conseqüència d'aqueixes dues tendències contràries: la de dominar els altres i apoderar-se de les llurs terres i riqueses, i la de conservar la terra ocupada i rebutjar el domini aliè.

En aqueix instint d'independència dels grups humans hi ha el llunyà origen biològic-social del principi de les nacionalitats. Mes abans d'arribar a aquest, tota una profunda i extensa evolució moral i política esdevé en el món.

De vegades veiem confondre el nacionalisme amb l'instint primitiu d'independència que hi ha en els grups humans. Un dels qui cauen en aquesta confusió

EL NACIONALISME

és Charles Seignobos, l'eminent historiadore i professor de la Sorbona, qui, en el pròleg de l'obra de diversos autors *Les Aspirations Nationalistes en Europe*,¹ diu que el nacionalisme és el sentiment polític més primitiu i simple, el primer impuls dels pobles en entrar a la vida política, i que pot ésser resumit en els crits: Visca nosaltres! Abaix els altres!

Això no és exacte. El nacionalisme contemporani, el nacionalisme europeu d'avui, no és això que diu Seignobos. Encara que en aquest instint hi hagi, com ja hem dit, el llunyà origen biològic-social del nacionalisme, els sentiments i les doctrines d'aquest han arribat a un grau de nobilitat que no permet confondre'l amb sos antecedents històrics i psicològics.

1) Alcan, París, 1913. Aquest volum és el primer d'una serie, que no ha estat continuada fins avui.

És aquest un cas semblant al del socialisme. Podem trobar els orígens d'aquest en el problema fisiològic de la fam. Però, ¿qui pot dir que el socialisme és un moviment que té per objecte la satisfacció de les necessitats de la nodrició?

I és que, com remarca Giuseppe A. Borgese, l'il·lustre professor romà, cal no confondre les coses amb l'origen de les coses.

2. — LA NOBILITAT DEL SENTIMENT NACIONALISTA

Lluny d'ésser un sentiment primitiu, políticament rudimentari, el ver sentiment nacionalista és propi dels pobles arribats ja a un grau relativament alt de civilitat. És un cas de conciencització, de plenitud de la personalitat, de superiorització col·lectiva.

EL NACIONALISME

Un home primitiu, feréstec, mogut per totes les influències subconscients, té en alt grau l'instint d'independència i de repulsió envers l'estrany, o sigui la xenofòbia. Però no és aqueix un instint noble; és un instint animal, tosc, baix. Aquell mateix home admet i accepta sovint les més degradants formes de servitut i d'humiliació personal.

Així mateix els pobles. Els crits de *Visca nosaltres! Abaix els altres!*, que ressonen en els pobles ineducats, inferiors i àdhuc salvatges, coincideix amb la baixesa i la degradació d'aqueixos pobles. No hi ha allí el noble sentiment de dignitat, ni l'alta aspiració a la llibertat.

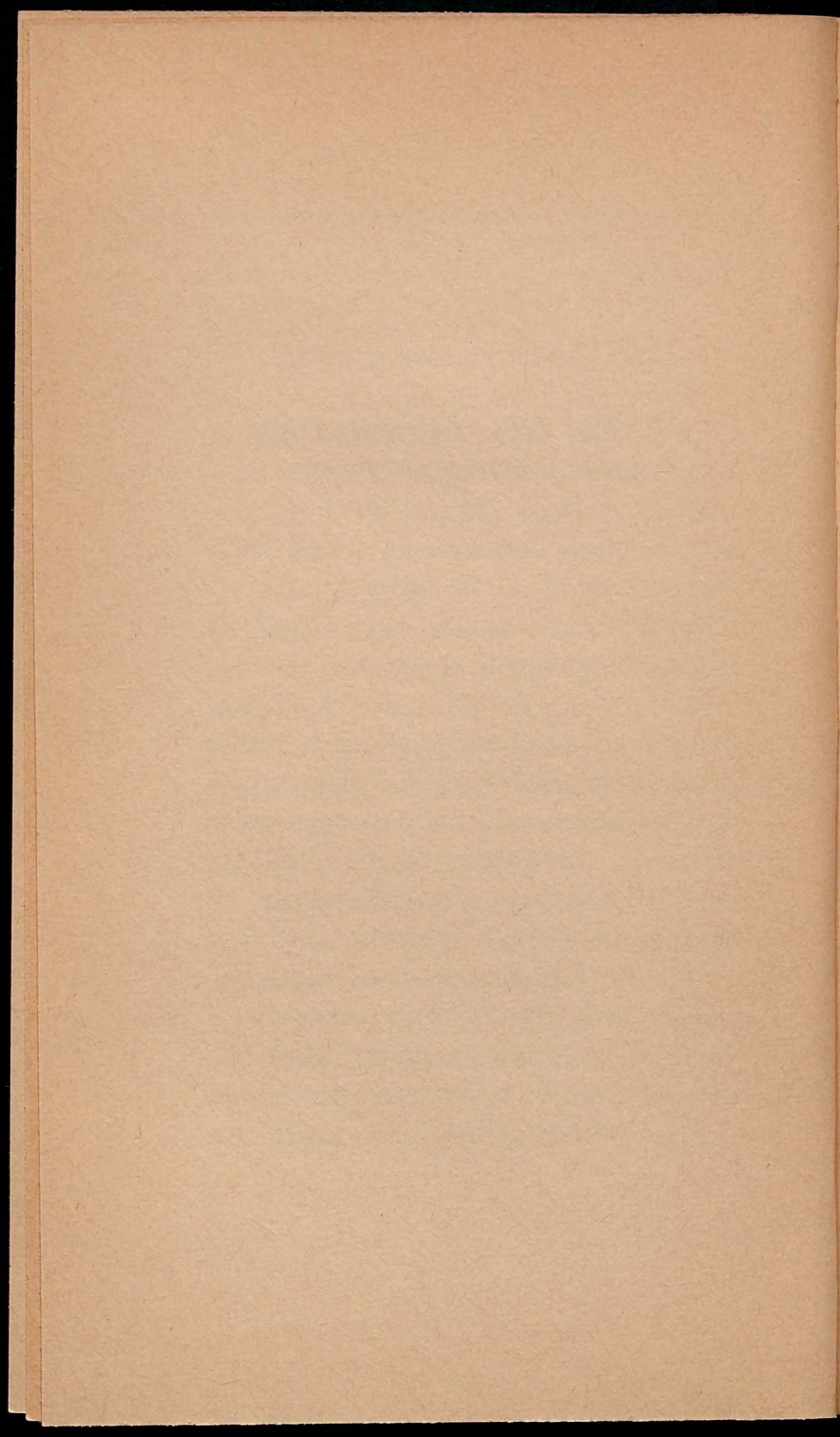
I precisament el sentiment del nacionalisme contemporani té la seva rel en aquestes dues grans forces nobles de l'ànima humana: llibertat, dignitat.

3. — LLIBERTAT INDIVIDUAL
I LLIBERTAT NACIONAL

La fórmula del principi de les nacionalitats es fonamenta en el reconeixement d'una personalitat nacional. La Nació és considerada com un subjecte de drets, com una persona. Per aquí apar clarament que el principi de les nacionalitats prové de l'extensió a la personalitat nacional del dret a l'existència —dret complex que es compòn de molts drets— reconegut a la personalitat individual. La base filosòfica del principi de les nacionalitats és la mateixa del principi de la llibertat individual: el reconeixement de la personalitat.

Heu's-aquí la filiació del modern principi de les nacionalitats, el qual—repetim-ho—no ha d'ésser confós amb els seus antecedents biològics i històrics.

*GÈNESI DEL PRINCIPI DE
LES NACIONALITATS*

CAPÍTOL III

1. — FORMACIÓ HISTÒRICA DE LES NACIONALITATS

La pregonia i complexa evolució política i social de l'Edat mitjana va produir a Europa el magne fenomen de la formació de les nacionalitats. L'estructura dels grups humans, que en l'Edat antiga consistí en la tribu, el clan i la gens, en llurs diverses formes, i que arribà en sa forma superior a la Ciutat i a l'Imperi de nucli ciutadà i de tipus ètnic heterogeni, va anar cristal·litzant lentament

en el gresol càutic i tenebrós de l'Edat mitjana. I d'allí van nàixer les nacionalitats. La raça, el territori, la historia, la llengua, la religió, el dret, la força, l'atzar, posats al fons obscur d'aqueix formidable gresol fundent, van donar origen a les nacionalitats modernes.

El gran període de la «fosa de les nacionalitats» va ésser, a Europa, l'Edat mitjana. Però, si bé disminuïda, l'activitat d'aqueix gresol no ha desaparegut. Així és que hi ha avui pobles que es troben encara en un període de fusió, de formació, que viuen la llur Edat mitjana. Sobre tot a l'Amèrica, a l'Àfrica i a l'Àsia, els grups humans es troben, en molta part, dins aqueix període.

EL NACIONALISME

2. — LA CONCIENCIA NACIONAL

En formar-se les nacionalitats, a mesura que la personalitat nacional s'accentuava i s'individualitzava, els pobles en prenien consciencia. Vaga de primer, concreta més tard, la consciencia nacional és el fet decisiu que demostra l'existencia de la nacionalitat i que li dóna la força espiritual i política.

Aquest fet de consciencia, característic del nacionalisme contemporani, és de natura superior, és una floració de l'esperit col·lectiu, és una ascensió gloriosa en l'escala de la civilitat.

3. — LA NOCIÓ DEL DRET

Conscients els pobles de la llur existencia nacional, sentint-se amb una per-

sonalitat viva i amb un patrimoni de cultura, les doctrines de la llibertat moderna van venir a fecundar el fet de la consciència. Instint d'independència, fretura de llibertat, convicció del propi ésser, esdevingueren noció del dret nacional. Si un poble tenia una personalitat nacional, si parlava una determinada llengua, si havia elaborat durant segles una història i una legislació, havia de tenir el dret de governar-se ell mateix i de conservar i desplegar les característiques de la seva personalitat col·lectiva.

D'aquí va pendre naixença, ideològicament, el principi de les nacionalitats.

Aquest principi, doncs, ha nascut de la fecundació de la Biologia social pel Dret.

EL NACIONALISME

4. — COM VA APARÈIXER HISTÒRICAMENT

Mes aqueixa elaboració del nacionalisme va ésser afavorida i enormement apressada per un gran esdeveniment de la Historia humana: la Revolució francesa, proclamadora de la llibertat dels homes i dels pobles. A més, d'aquell trasbals pregón va sortir, en l'art, en la política i en la literatura, el Romanticisme; i aquest va contribuir d'una manera fortíssima a l'arrelament dels sentiments i de les idees nacionalistes, que el bruit de la Revolució havia desvetllat.

Tenim, per tant, que la causa històrica que provoca la formació dels moviments nacionalistes, és la Revolució francesa. I aquesta va actuar de dues maneres; directament, proclamant els

principis de la llibertat humana i escampant-los per tot el món; i indirectament, suscitant per contracop el Romanticisme, que va donar a les causes nacionals l'ambient propici al llur descabdellament i la força heroica que els calia per a la lluita.

5. — LA REVOLUCIÓ

Els que miren les coses només superficialment, troben que la influencia de la Revolució francesa va exercir-se en el sentit de l'unitarisme.

Mes en aquest punt les idees de la Revolució van originar dos corrents oposats. L'un corrent, unitarista, o millor, centralitzador, que l'Imperi napoleònic confirmà, en influir sobre l'evolució política exterior dugué el centralisme espanyol de les Corts de Càdiç; l'assaig

EL NACIONALISME

de règim unitari a Suïssa, derogat poc després per Napoleón mateix, que l'havia establert; el josefinisme a l'Àustria, etc. L'altre corrent fou francament nacionalista i autonomista; es manifestà a Bohèmia, on el primers patriotes adoptaren les idees franceses; a la dita Il·liria (Eslovenia, Croàcia i Dalmàcia); en el nacionalisme alemany, desvetllat per la sotragada, i d'una manera indirecta en tots o quasi tots els pobles oprimits, que en les idees revolucionaries van trobar una força per a combatre «els tirans», segons el llenguatge d'aquella època.

El nacionalisme apar així, en son començament, com una idea lliberal i revolucionària. El nacionalisme, entès com a tendència a la consagració dels fets passats i de les realitats socials—tendència fàcilment desviable en el sentit

d'un moviment de reclusió i conservatisme—fou un producte posterior de l'escola històrica, marcadament alemanya (Niebhur, Savigny, G. Hugo).

Hem fet remarcar que el principi de la llibertat nacional ha estat concebut com una extensió lògica del principi de la llibertat individual. La proclamació dels Drets de l'home portava a la proclamació dels Drets de la nacionalitat. I així, en la Declaració famosa, es proclama el dret dels pobles a disposar d'ells mateixos.

D'això en tingueren idea els homes de la Revolució. Amb fórmules vagues i amples, assenyalen ja el principi de les nacionalitats. Preparada pels filòsops del segle XVIIIe, apar la concepció del dret com a fonament dels Estats. «El dret és el sobirà del món», afirma Mirabeau. Carnot diu davant l'Assam-

blea: «Nosaltres, els francesos, no reconeixem altres sobirans que els pobles mateixos. El nostre sistema no és la dominació, sinó la fraternitat... Tenim per principi que tot poble, qualsevulga que sigui l'exigüïtat del territori que habiti, és absolutament senyor a casa seva, que és igual en drets al més gran, i que ningú no pot legítimament atentar contra la seva independència ».

Un article de la Constitució del 1791 deia que «la França declara que renuncia a emprendre cap guerra amb el propòsit de fer conquestes i que no emplearà mai la seva força contra la llibertat de cap poble». El projecte de Constitució girondina, l'autor de la qual fou Condorcet, deia: «La República francesa no agafarà les armes sinó pel manteniment de la seva llibertat, la conservació de son territori i la defensa

dels seus al·liats. Renuncià solemnement a unir a son territori comarques estrangeres, si no és d'acord amb la voluntat lliurement manifestada de la majoria dels habitants ».

En menys paraules: els homes de la Revolució creien que la dominació dels pobles venia a ésser com l'esclavatge de l'home.

La confirmació d'aquesta tesi la trobem en ço que succeí en les guerres de Napoleón. Els pobles, quan no es creien ajudats pèr aquest a fer caure « el tirà », quan es sentien colpits per la vergonya de l'ocupació i el govern de les hosts napoleòniques, es giraven contra aquestes amb una energía feroç. I és que de la França mateixa, d'on els venien els soldats, els havien vingut les idees lliberatrius. « Els pobles ultratjats—deia el general Foy—ens combaten amb nou

EL NACIONALISME

coratge, armats amb els principis que nosaltres mateixos els hem donat». ¹

La idea uniformista dels jacobins, triomfadora damunt la idea federalista dels girondins, no era realment contrària al nacionalisme, al menys en intenció i en principi. Ells, els jacobins, partien del fet que la França era un sol poble, una sola nació. La Festa de la Federació, l'any 1790, havia esborrat els privilegis provincials, per obra de la voluntat popular. Hi va haver violències en el període republicà i en el període imperial contra les institucions i les característiques de les regions franceses que conservaven una major personalitat. Mes tot el mal venia de creure que això era necessari a l'unitat espiritual de la França-Nació, que si aleshores no es-

1) André Mary, *Anthologie des grands Capitaines français*, Paris, 1916.

tava encara del tot constituïda en sa unitat espiritual, no se n'hi mancava gaire. D'altra banda, el concepte de «poble», tan usat aleshores, és imprecís i vague. Sovint servia per a desconèixer la realitat de la Nació.

Per contraria que, en certs aspectes, fos l'obra de la Revolució i de l'Imperi a les llibertats locals, el principi que duia en ses entranyes era essencialment favorable al nacionalisme. I en definitiva i malgrat de totes les desviacions, aquest principi bàsic havia de prevaler.

6. — EL ROMANTICISME

Aquella «desorganització entusiasta de l'esperit humà», com ha estat definit hostilment el romanticisme pel crític francès Pierre Lasserre, va donar un ambient favorabilíssim a la germinació

EL NACIONALISME

de les llevors nacionalistes que la Revolució havia llançat al solc pregón de la consciència humana.

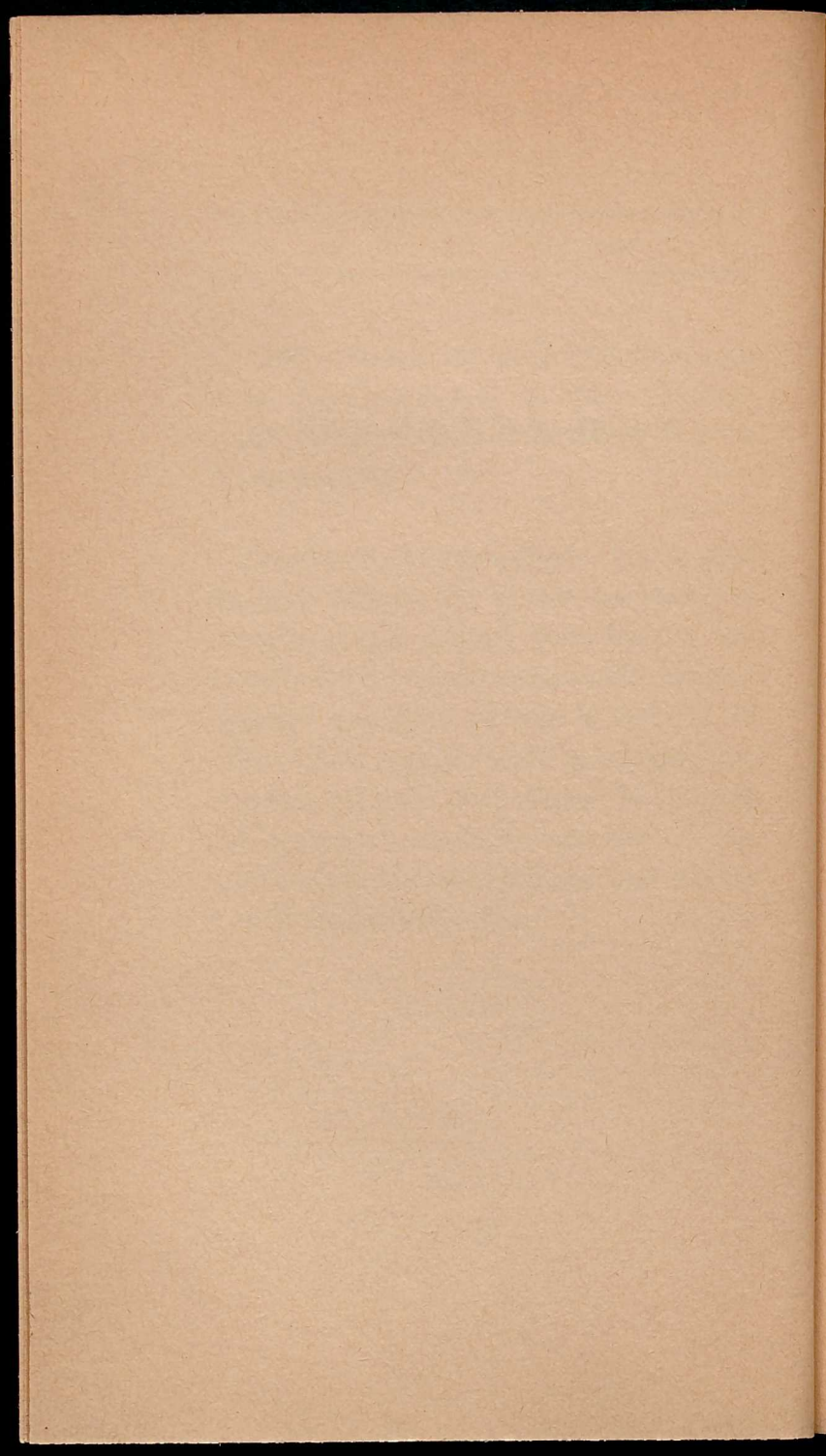
El Romanticisme va fer girar l'esguard al passat dels pobles, els va fer descobrir i estimar els tresors literaris i lingüístics mig-soterrats pels segles; els va fer presents, amb noves lluïssors, les velles glories oblidades; els va donar l'orgull d'una avior i els va fer enyorar les institucions propies a l'ombra de les quals visqueren lliures un dia.

D'altra banda, la sentimentalitat tempestuosa del romanticisme, tota plena de passions heròiques, d'esperit de sacrifici i d'altres ambicions, va abrindar els cors de les joventuts. Aleshores va obrir-se el període dels poetes i els historiadors, de les proclames arborades com la de Fichte al poble alemany, dels alçaments en armes. Aleshores es va

produir «l'èxtasi del nacionalisme», com n'ha dit l'escriptor britànic Robert Lynd, tot parlant de Mickiewicz, el gran poeta polonès.

Revolució, Romanticisme. Heu's-aquí la doble filiació de l'ideal nacionalista contemporani. Aquell gran foc va encendre els moviments nacionals que han omplert una gran part de la història de l'Europa en el segle XIXe i que segueixen omplint, en gran part també, la història del segle XXe, obrint un nou període fecund en l'evolució política dels Estats i en la cultura humana.

NACIÓ, NACIONALITAT

CAPÍTOL IV

1. — LA PERSONALITAT NACIONAL

Si bé la llibertat nacional és originàriament de la mateixa natura que la llibertat individual, aquella presenta, en sa aplicació concreta, una grossa dificultat que aquesta no ofereix. I és la determinació del subjecte de la llibertat.

La personalitat individual és una cosa clara, visible, tangible. La personalitat nacional és quelcom menys concret. Ningú no podrà discutir quina cosa és l'home. Pot ésser objecte de discussió quina cosa sigui la nació. L'individu

humà és físicament determinat. L'individu nacional és de vegades difícilment determinable. La determinació de l'home és cosa que apar davant els ulls. La determinació de la nacionalitat és molt més complexa.

El principi de les nacionalitats presuposa, doncs, un criteri per a determinar la nacionalitat. Què és la nacionalitat? On és la nacionalitat?

2.—ACCEPCIONS DEL MOT «NACIONALITAT»

Primer de tot, ens caldrà fixar exactament la valor dels mots *nacionalitat* i *nació*. El primer té les diverses accepcions següents:

a) La qualitat de la ciutadania, de la subjecció o adscripció legal a un Estat (el *Staatsangehörigkeit* alemany).

b) El conjunt d'habitants d'una ma-

EL NACIONALISME

teixa raça i llengua que viuen en qual-sevulga banda. Per exemple, el mot nacionalitat, a l'Austria, té una significança personal, no territorial. Quan allí parlen de «les nacionalitats de l'Imperi», no volen significar els territoris nacionals amb els llurs habitants respectius, sinó els diversos grups de súbdits de cada raça o llengua estesos per tota l'Austria.

c) La qualitat que constitueix la nació, com la humanitat és la qualitat que constitueix l'home.

d) El poble amb personalitat nacional que no té políticament reconeguda aquesta personalitat. En aquesta acceptió usa el mot En Prat de la Riba en *La Nacionalitat Catalana*.¹

e) El poble amb caràcter nacional,

1) Vegi's el que diu sobre aquest punt en el Capítol III.

tant si té un Estat com no, tant si té reconeguda com desconeguda la seva personalitat.

f) El conjunt d'un Estat, amb sos habitants i ses institucions.

3. — ACCEPCIONS DEL MOT «NACIÓ»

Passem ara, així mateix, a les accepcions en què el mot *nació* és usat. Esmentarem les següents:

a) El poble amb personalitat nacional, constituït en Estat.

b) El poble amb personalitat nacional, tant si està constituït en Estat com si no ho està, tant si té reconeguda com no la seva personalitat.

c) El país d'origen, amb un sentit sovint regional. Així els clàssics castellans deien «aragonès de nació», «extremenya de nació», «català de nació».

EL NACIONALISME

Aquest país d'origen podria ésser una nacionalitat, però també una simple regió. Ells li donaven una valor més aviat regional. ¹

d) L'Estat, és a dir, el conjunt social abraçat per l'organització de l'Estat.

4. — VALOR QUE DONEM NOSALTRES ALS DOS MOTS

¿En quina d'aquestes accepcions emplearem els mots *nacionalitat*, *nació*?

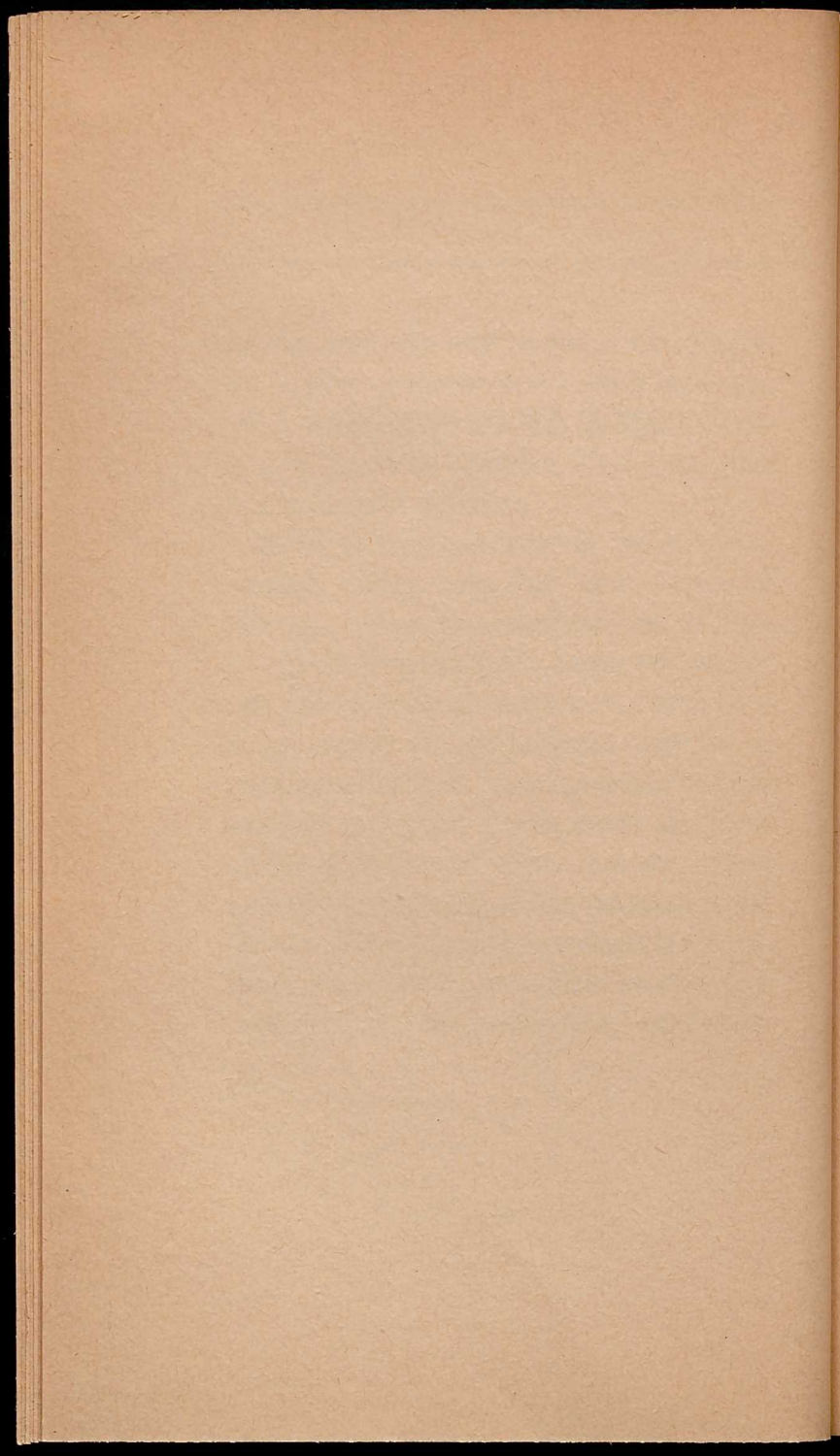
Cal dir, de primer, que algunes accepcions fereixen la doctrina nacionalista, com la qui dona un sentit regional al mot *nació* i sobre tot la qui el fa sinònim d'Estat. Aquesta darrera accep-

1) Per això és feble l'argument de l'*Azorin* (i el trobem feble malgrat d'ésser favorable al nacionalisme català) quan retreu el fet que els escriptors castellans dels segles passats per exemple Gracián, parlen de "nacions espanyoles", i entre elles de "nació catalana".

ció és cada cop menys empleada, i avui ha d'ésser considerada com a inadmissible en Ciència social, car aquí no es tracta ja d'una qüestió filològica, sinó d'una qüestió política.

Emplearem nosaltres els mots *nacionalitat*, *nació*, tant l'un com l'altre (i fent-los, per tant, sinònims), en la llur accepció de poble amb caràcter nacional, tant si està constituït en Estat com si no, tant si té reconeguda com no la seva personalitat. Seguim així l'ús més general entre els tractadistes de Dret polític i sobre tot entre els escriptors que s'ocupen de qüestions nacionalistes, tot evitant els perills de confusió i d'amfibologia a què dona motiu l'ús dels dits mots en les llurs accepcions especials.

QUÈ ÉS LA NACIÓ?

CAPÍTOL V

1. — EL CONCEPTE

Hem precisat el sentit que donem als mots *nació*, *nacionalitat*: poble amb caràcter nacional.

Mes fins aquí no hem fet sinó fixar l'accepció en què usem els dits mots. El problema fonamental és aquest: què és ço que constitueix el caràcter nacional? O en altres termes: quina cosa és la nació o nacionalitat?

Després de determinar el sentit lèxic, hem de determinar el sentit ideal. Des-

prés de definir l'accepció, hem de definir el concepte.

Què és la Nació? Una de les definicions més remarcables la va donar, al nostre entendre, Mancini:

«Nacionalitat és una comunitat natural d'homes, aplegats en vida comuna per la unitat de territori, d'origen, de costums i de llengua, tenint consciència d'aquesta comunitat.»

2. — ELEMENTS DE LA NACIONALITAT

Els elements que formen la Nació són:

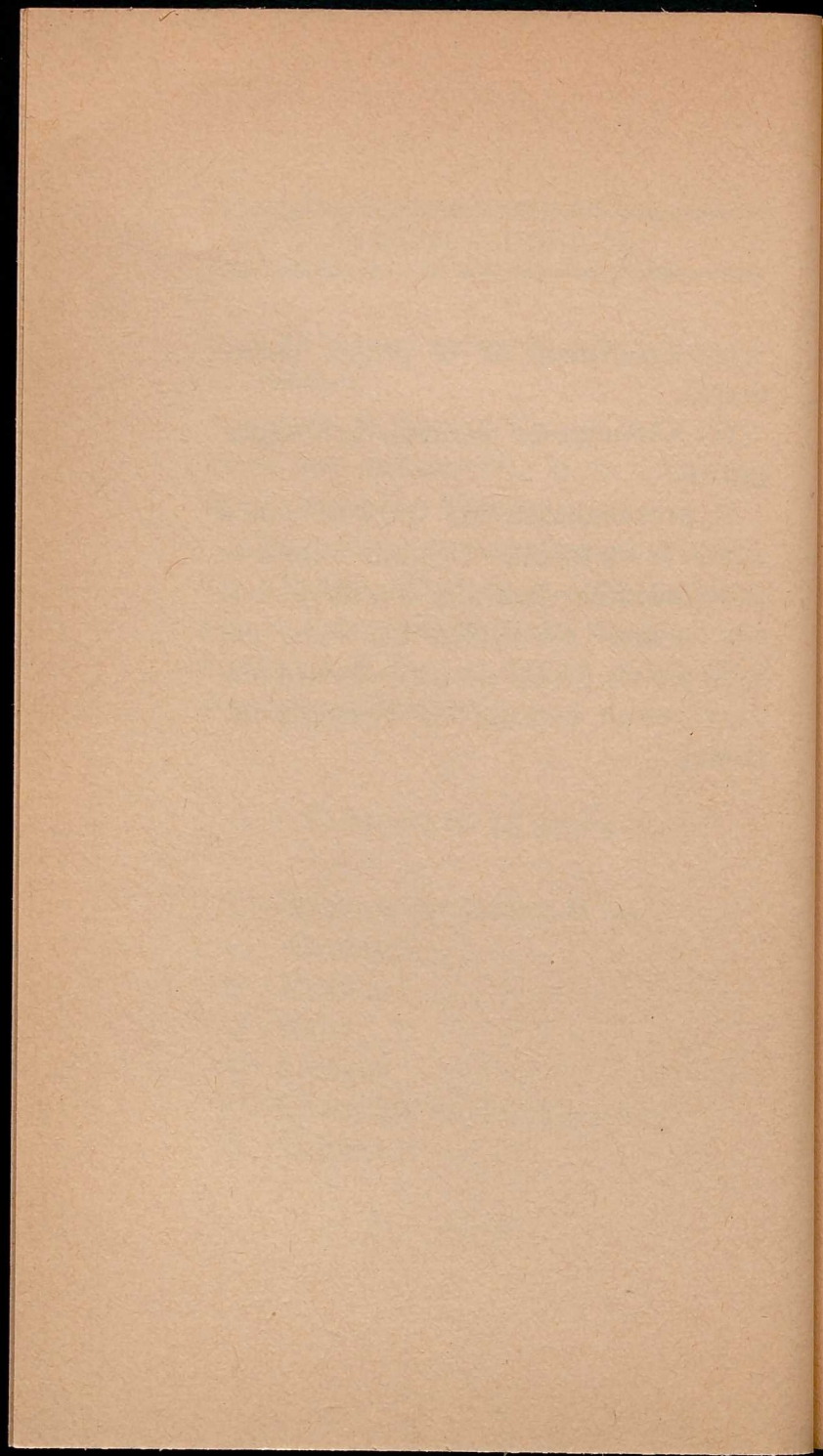
- a) Territori.
- b) Historia.
- c) Raça.
- d) Llengua.
- e) Comunitat de dret i costums.
- f) Cultura.

EL NACIONALISME

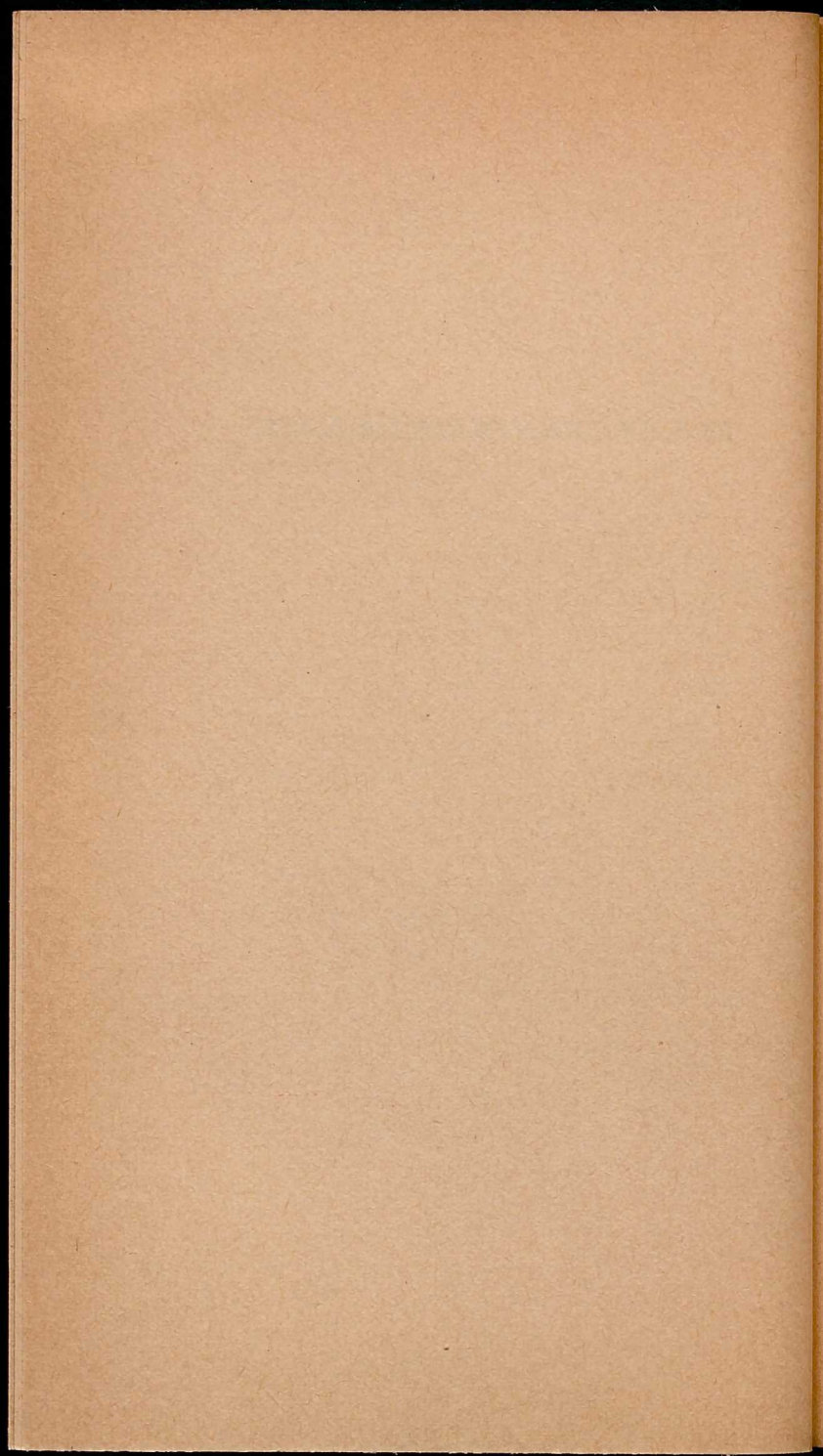
g) Conciencia de la propia personalitat.

j) Voluntat de mantenir-la i desplegar-la.

Si prescindíssim del territori com a condició essencial,—i alguns autors en prescindeixen—podríem considerar que són nacions els pobles dispersos, per exemple els jueus, els quals d'altra manera resten excluïts del concepte nacional.

ELS ELEMENTS DE LA NACIÓ

CAPÍTOL VI

1. — LA LLUR ANÀLISI

Un estudi analític dels elements nacionals ens permetrà fixar millor la natura de la nacionalitat, la seva biologia, i la importància i la influència dels diversos factors que la creen i modifiquen a través de les vicissituds de la història i enmig dels fenòmens socials.

2. — EL TERRITORI

El grup humà, per a adquirir una personalitat, per a crear una comunitat d'interessos i de sentiments, ha d'establir-se sobre un territori. Migracions i

guerres han donat a cada grup un territori determinat. Aquella terra ha estat el seu primer patrimoni material, la base del seu desplaçament, el fogar de la seva història.

La influència del territori, o sigui de la situació geogràfica, damunt els grups humans, és considerable. Hi ha hagut escriptor que, exagerant aqueixa influència, ha considerat que les nacions i la llur història són filles de la terra, de la geografia. Herder deia que abans que els homes existissin, les muntanyes, les mars, els rius, ja havien assenyalat el camí de la història.

Posteriorment, amb base científica molt més forta i des d'un punt de mira més ric i complex, l'alemany Ratzel ha presentat la geografia com la mare de les societats humanes. ¹

1) *Politische Geographie*.

Però la teoria de les fronteres naturals, a la qual ens portaria el donar aqueixa cabdal importancia a la geografia, és una de les més frèvoles. Cert que les fronteres naturals marquen molt sovint—no pas sempre—els límits de les nacions. Però dins aqueixes línies de la natura, hi caben solucions múltiples. Els qui diuen que la geografia, abans que existís la humanitat, ja havia assenyalat la historia d'aquesta, no són, però, capaços de fixar, sinó amb trencadices hipòtesis, els esdeveniments socials i històrics futurs.

Dins aqueixa multitud de possibilitats que permet la influencia de la geografia, és indubitable, però, que, com diu Víctor Duruy, la geografia ha preparat la historia. L'ha preparada en ses línies generals, i en part només. No l'ha feta.

La frontera natural, això sí, influeix

poderosament en la fixació del territori de les nacionalitats. Sovint les expansions realitzades en les passades centúries, els moviments de desplaçament i les migracions s'han deturat en el límit d'obstacles naturals. Aquests han marcat en molts casos un límit ètnic i lingüístic, com si fossin un motlle de l'element humà de la Nació.

3. — LA HISTORIA

La historia és el passat dels pobles. La Nació reb, tot formant-se i evolucionant, les grans influències dels fets històrics: guerres i conquestes, règims polítics i tractats diplomàtics, esdeveniments socials.

La historia, sobre tot, ofereix sovint aqueixos tombants decisius, aqueixos moments culminants que decideixen el

EL NACIONALISME

destí dels pobles. La Nació és avui com l'ha feta el passat. Perquè és viva, no s'ha immobilitzat ni s'ha tornat erta. Però el passat ha entrat a ésser substància d'ella mateixa. Els morts no governen, ni han de governar. Però els morts reviu en dins els vius. I hi ha grans morts de la història que amb un fet o una omisió, amb un error o un encert, han imposat al llur poble condicions de vida ineludibles o fortíssimes, i han assenyalat el camí de les gèneres futures.

Les glories pretèrites, la llibertat vella, els records seculars, són l'estímul de la nova acció d'un poble. El sentiment de la unitat nacional reb la confirmació de l'heretatge dels antepassats, de la secular convivència i del comú patrimoni material i espiritual.

D'aquesta manera obra l'història com a element de la nacionalitat. En canvi,

no creiem gaire en ço que és anomenat «dret històric». Cercar en la història els fonaments del dret a la llibertat nacional, és perillós i és poc eficaç. La història, en aquest punt, no és un títol vàlid, sinó quan els altres títols ja existeixen.

D'altra banda, sovint el «dret històric», en son aspecte formal, és contrari al principi nacionalista. Fets antics, institucions d'altres segles, pergamins, actes i pactes existents dins els arxius, poden de vegades parlar en pro de la llibertat de la Nació; però poden parlar en contra. Sovint el nacionalisme va, si no precisament contra la història, almenys contra determinats fets històrics. No hem de confondre mai la pregonera influència de la història damunt la vida nacional amb la teoria de ço que s'en diu «dret històric», teoria que perdura encara en els Imperis centrals de Eu-

ropa, particularment a l'Austria-Hongria. Com diu René Henry,¹ per damunt el «dret històric», cal posar-hi el «dret», simplement, en sa accepció de justícia i equitat.

4. — LA RAÇA

En parlar aquí de la raça, com a element de la nacionalitat, no ens referim a la raça antropològica o individual, sinó a la raça històrica o col·lectiva.

És prou sabut i repetit que no hi ha races pures, que tots els pobles estàn formats per barreges i per creuaments de races i que dins un mateix poble poden ésser distingits una multitud de tipus antropològics.

Avui no hi ha cap teoritzador del

1) Pròleg a l'obra de Josep de Mailath *L'Hongrie rurale, sociale et politique*.

principi de les nacionalitats que parli de la raça en son sentit antropològic. La raça, com a element de la Nació, és el compost ètnic format per les barreges de races i per les influències del territori, i que té a més un esperit propi. Per això és ridícol i incoherent que es combati la teoria de les nacionalitats negant l'existència actual de pobles de raça pura en el sentit antropològic del mot.

És veritat que un home de ciència alemany, Woltmann, ha exposat la seva teoria antropològica de la nació, referint-la a la superioritat dels uns pobles damunt els altres.¹ Però ni aqueixa teoria s'ha obert camí, ni Woltmann és un defensor del principi de les nacionalitats, ans bé n'és un ferotge adversari.

1) Ludwig Woltmann: *Politische Anthropologie*.

EL NACIONALISME

5. — LA LLENGUA

Mare de la nacionalitat, podríem dir a la llengua. De tots els elements que formen la nacionalitat, la llengua és el més poderós, el més influent, el més decisiu.

Ja sabem que hi ha algunes rares nacionalitats sense unitat de llengua—la Finlàndia n'és una—i d'altres que han arribat a perdre la llengua pròpia, sense perdre per això el sentit nacional—la Irlanda, per exemple—. Però en la gran majoria dels casos la llengua constitueix el senyal i l'ànima de la nacionalitat. La carta lingüística d'Europa és, en ses grans línies, i tret d'unes poques excepcions, la carta de les nacionalitats.

I és que la unitat de llenguatge ve a ésser una síntesi de les altres unitats;

pressuposa en els pobles una llarga convivència, una comuna cultura, una mateixa història, una secular fraternitat. Així esdevé un llaç espiritual fortíssim.

Tots els pobles que han lluitat per la llur llibertat nacional s'han adonat d'aquesta cabdal importància de la llengua. Dins la llur major part, el moviment patriòtic ha començat per la reivindicació de l'idioma, primer en el terreny literari, després en el terreny polític.

«La llengua és tota la nació», han dit els flamencs de la Bèlgica. El mateix pensament ha expressat la poesia hongaresa. «En la llengua resideix verament la nacionalitat», ha escrit Eça de Queiroz. A Alemanya, on els grans pensadors de l'idealisme nacionalista—Herder, Fichte, Gervinus—alçaren l'amor a la llengua menyspreada com a una senyera de combat i de reconquesta de

EL NACIONALISME

l'ànima propia, el poeta Arndt va escriure aquells versos famosos:

*Was ist das deutsche Vaterland?
So nenne endlich mir das Land!
So weit die deutsche Zunge klingt
Und Gott im Himmel Lieder singt:
Das soll es sein! das soll es sein!
Das wack'rer, nenne dein! ¹*

Versos, aquests, que un basc castellanitzat, don Miguel de Unamuno, ha resumit en uns altres versos, tots secs i clars:

*La sangre de mi espíritu es mi lengua
y mi patria es allí donde resuena.*

A Italia, en el temps de la lluita per la unitat nacional, Gazzoletti seguint la poesia d'Arndt, cantava:

1) Quina és la patria alemanya? Digue's-me on és aqueixa terra — És allí on sents parlar l'alemany i Déu en el cel canta *Lieder* — Allí, home valent, hi ha ço que és teu.

*dal regal Tevere all'Eridano
tutto que il doppio mare comprende,
e un solo accento sonar s'intende,
e il mondo barbaro rifece humano,
e la gran patria dell'Italiano!*

Per als pobles decaiguts, desnacionalitzats, la conservació de la llengua pròpia en la parla popular representa una forta possibilitat de renaixença literària i política. I, al contrari, la pèrdua de la llengua pròpia és un perill gravíssim per la subsistència de la nacionalitat. Els irlandesos, que mig-oblidaren això en el segle XIXe, se n'han adonat després, i durant les darreres dècades han iniciat un immens esforç de renacionalització lingüística, que està donant ja esplèndids fruits.

6. — LA CULTURA

La possessió d'una unitat de cultura fa els homes d'una mateixa nacionalitat germans d'esperit, participants d'un mateix pensament comunal. Una nació sense cultura propia és una nació pobre, desheretada, xorca. Careix d'un dels principals justificants, diguem-ho així, de l'existència nacional. La vitalitat de la Nació, l'íntima força que la fonamenta, es revela sempre per la formació d'una cultura, més o menys original, però sempre propia.

En realitat, el llenguatge té una part importantíssima en la formació de la cultura nacional. Cada llengua tendeix a formar una cultura. Els homes d'art, de lletres, de pensament i de ciència d'un poble tenen el llur centre espiritual en la unitat de llenguatge.

7. — COMUNITAT DE DRET
I COSTUMS

La Nació, en la seva llarga evolució històrica, crea un sentit jurídic propi, en el qual tenen ampla part, sens dubte, les influències exteriors, però que pren una fesomía particular. Així s'elaboren un conjunt d'institucions jurídiques que informen la vida d'aquell poble i en són mirall.

No es tracta aquí de meres diferències comarcals, de simples varietats locals o forals, sinó de tota una concepció del dret. Les institucions jurídiques de una nació responen a un determinat tipus racial, a un caràcter peculiar, a necessitats especials del grup. Per la llur secular vigència han emmotllat la vida del poble, i aquest solament ha pogut

identificar-s'hi si corresponen a la seva íntima manera d'ésser i omplir les seves necessitats, per a la qual cosa les ha anat modificant, si ha calgut, en el transcurs de les centúries.

És el dret consuetudinari, naturalment, el qui més lligat està amb l'ànima, amb el caràcter i amb la història de la Nació. La llei escrita pot separar-se més de l'evolució històrica, pot ésser forjada amb més llibertat i independència per la voluntat del legislador. Tot i això, en una gran part no és sinó la concreció del dret consuetudinari.

La possessió d'un sentit jurídic propi, distintiu, es manifesta sovint en el fet que un poble trocejat per la història, o sotmesos als bocins a òrgans polítics i legislatius diferents, té, no obstant, les mateixes institucions jurídiques fonamentals. Tal passa amb els pobles de

llengua catalana que constitueixen la Catalunya nacional. ¹

Si considerem el costum, no ja dins l'esfera jurídica, sinó en son ample sentit social i popular, veurem també com la nació es manifesta en un conjunt de tradicions, de pràctiques, de festes, d'inclinacions, etc. Comunitat reveladora d'una mateixa ànima col·lectiva, d'un fons espiritual comú.

I aquesta comunitat de costums és més pregon, més íntima, més completa, que les simples varietats de regió o de comarca, típiques sovint, però que no arriben a presentar el relleu i la força de les que ofereix el conjunt de la Nació.

1) Prat de la Riba. *La Nacionalitat Catalana*. Capítol VII.

EL NACIONALISME

8. — CONCIENCIA DE LA NACIONALITAT

Mes, perquè una nació pugui esdevenir subjecte actiu de llibertat, no basten totes aqueixes característiques. Cal, indispensablement, que tingui consciència de la seva personalitat. Sense la consciència no hi ha verament personalitat. Sense la consciència nacional, la terra és un paísatge, la història és una fantasia, el Dret una rutina, la llengua una varietat fònica.

Aquests elements, reduïts a materialitat, no formen, no poden formar una nació. Són un còs. Cal l'ànima perquè la Nació visqui. I aquesta ànima es revela per la consciència. Sentir-se nació, és ésser nació.

Davant d'aquesta percepció, d'aquest fet de consciència, ja com són pobres, i

grotescs, i sobrers, i impertinents, els arguments dels qui volen negar la Nacionalitat retreient aveniments històrics, i doctrines abstractes, i misèrrimes arts de regateig!

Basta que un poble es senti nació, perquè ho sigui. Sentint-s'ho, ho és. I, si cal, ho és, àdhuc contra la història, i contra la raça, i contra les teories, i contra la geografia i tot.

9. — LA VOLUNTAT

La Nació existeix quan té consciència de la personalitat pròpia. Però el fet de consciència és intern. Perquè la Nació s'afirmi, cal un factor extern, transcendent: i aquest és la voluntat.

La consciència de la personalitat nacional pot no anar acompanyada de la voluntat d'afirmar-la, de fer-la respec-

tar. Podem concebre un poble conscient de la seva nacionalitat, que renuncia a afirmar aquesta per manca d'estímul, per peresa d'esperit, per trobar-se bé en la seva situació subordinada. Aquest cas, però, és rar. Generalment, la consciència de la nacionalitat crea la voluntat ferma d'imposar-la.

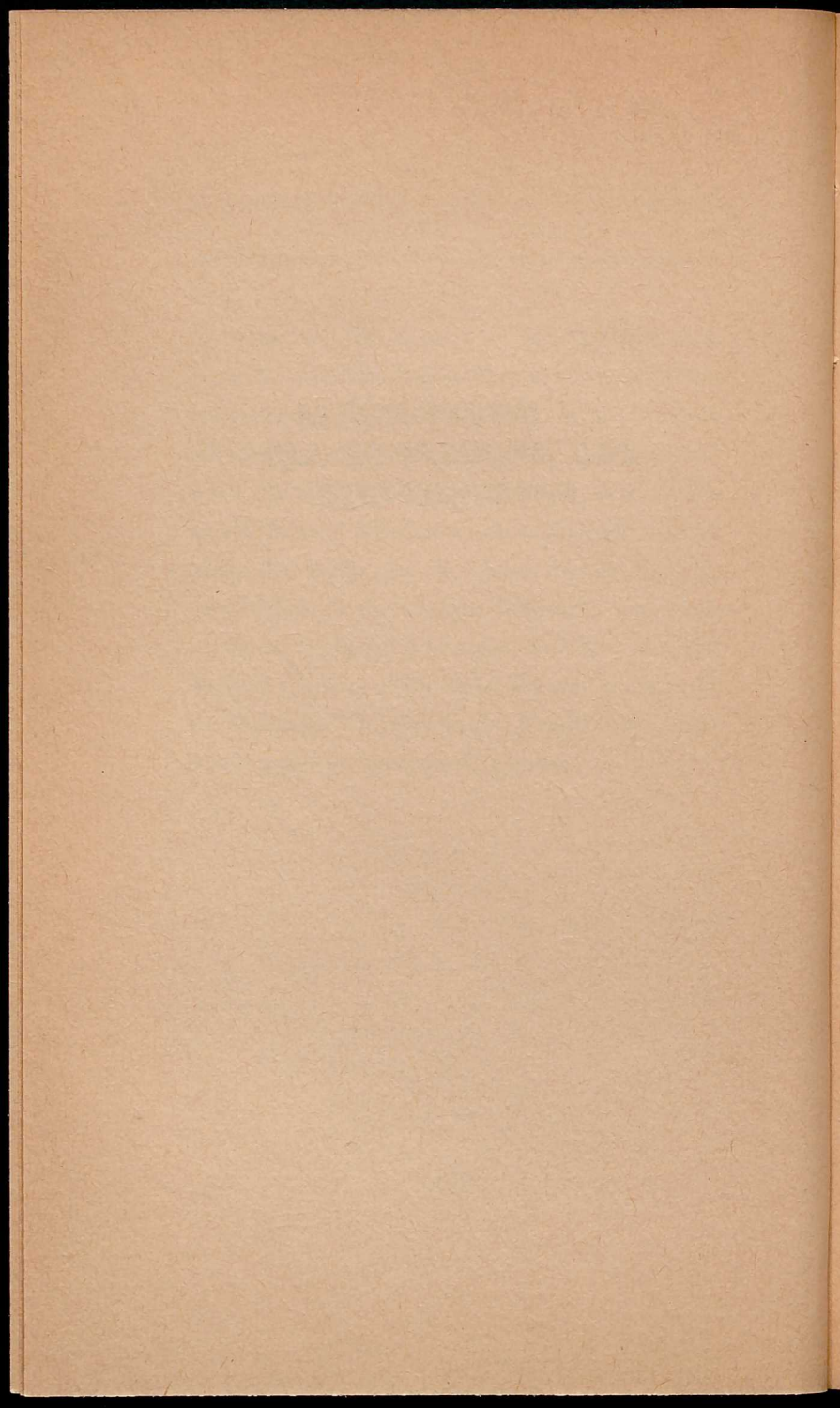
10. — LA IMPORTANCIA DECISIVA DE
LA CONCIENCIA NACIONAL

Mes la totalitat, la simultaneïtat de tots aquests elements, ¿és necessària per a l'existència de la Nacionalitat? Certament que no.

«Tots aqueixos elements—ha dit Mancini referint-se a la història, la llengua, el Dret, la geografia—poden existir de fet, però sense formar una Nacionalitat viva, mentre un buf vivificant no ve a

animar-los, de manera que formin una vera nacionalitat que tingui plena i clara consciencia de si mateixa. El principal element constitutiu d'una nacionalitat està en la *consciencia* que un hom té de pertànyer a aquesta nacionalitat, en la *voluntat* dels qui la constitueixen. I la importancia dominant d'aquest element de la consciencia nacional és tal que l'absencia d'un o més dels altres elements no impedeix l'existencia d'una nacionalitat quan hi ha aquell element.»

*LA INSUFICIENCIA
DEL PRINCIPI DE LES
NACIONALITATS*

CAPÍTOL VII

1. — UN ERROR QUE CAL EVITAR

Serfa un greu error creure que el principi de les nacionalitats es basta per a resoldre tots els problemes nacionals. Serfa un greu error pensar que, aplicat el principi als casos vius, tot resta arranjat i en ordre.

No solament això no és cert, sinó que cal dir, al contrari, que no hi ha un sol cas en el qual el principi de les nacionalitats es basti per a determinar completament la Nació. Aquest principi bàsic entra en la determinació de la Nació

d'una manera preponderant. Però ho fa en forma global, general. Resta després a resoldre un cert nombre de dificultats i de detalls, entre els quals, sovint, n'hi ha de gran importància.

2. — L'APLICACIÓ DELS PRINCIPIS

¿Haurem de declarar, doncs, que el principi de les nacionalitats és fals? ¿Haurem de donar-li només una valor relativa?

No és això. El principi és d'alta valor. És fort, és pregón, és ple de saba i de virtut. Però no és cap fórmula perfecta i miraculosa. La vida social és massa complexa perquè càpiga tota dins els motlles generals. Els principis polítics, i especialment aquest principi de què parlem, és, diguem-ho així, una figura geomètrica regular, de línies simètri-

ques i d'angles iguals. I els fenòmens vius presenten una irregularitat prolixa i variadíssima. Els principis ens donen les línies generals, esquemàtiques, els grans trets. En cada cas pràctic cal després un treball particular d'adaptació. «Les qüestions pràctiques—escriu G. Prezzolini—no es resolen amb tesis generals, les quals fracassen tantost es tradueixen en aplicacions particulars.»

3.—ELS DOS ASPECTES DE LA INSUFICIENCIA DEL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS

Aqueixa insuficiencia del principi de les nacionalitats es manifesta en dos aspectes, ço és:

a) En la caracterització nacional dels pobles.

1) S. Papini i G. Prezzolini: *Nazionalismo vecchio e nuovo nazionalismo*. Prefaci. Pàg. X.

b) En l'assenyalament del domini geogràfic de les nacionalitats.

És a dir, ens trobem, d'una part, amb què de vegades és confós, incert, el caràcter nacional d'un poble. D'altres vegades ens trobem amb què és difícil o impossible fixar els exactes límits geogràfics de les nacionalitats.

4. — POBLES POC CARACTERITZATS,
NACIONALITATS RUDIMENTARIES,
NACIONALITATS CAIGUDES

Davant certs pobles no podem dir amb seguretat si són una nació o una regió, si constitueixen una unitat diferenciada o són part d'una unitat nacional major. Per exemple: és l'Eslovaquia una nació o és una regió de la Bohèmia? És l'Eslovenia una nació o és una regió de la nacionalitat serbo-croata? És una

nació la Rússia Blanca, o és una simple regió de la Rússia?

Els dubtes provenen de tres fets de la biologia social, que són:

a) Existència de pobles poc caracteritzats, de desplegament defectuós.

b) Existència de pobles en els quals el caràcter nacional està en període de formació.

c) Existència de pobles en els quals el caràcter nacional ha caigut i es manifesta esmortuït.

Un poble incaracteritzat ocupa una zona entremig de la nació i la regió. Però pot estar més aprop de l'una que de l'altra. I és difícil graduar això.

Un poble rudimentariament nacional conté una possibilitat de nació, però no és una nació. Pot succeir que segueixi desplegant son caràcter nacional i que arribi a ésser nació. Pot succeir, al con-

trari, que es mantingui en punçella i no arribi a esclatar la nacionalitat. En alguns casos l'evolució està avençada i permet creure que arribarà a la plenitud; però mai no és segur. En altres casos l'evolució està més endarrerida o està contrariada per certs fets i circumstàncies, i és impossible preveure l'esdevenidor. Per exemple, podem considerar com a nacionalitats rudimentaries nombrosos pobles de la India, l'Egipte, els pobles de la Caucasia, etc.

En ço que esguarda als pobles decaiguts, que han perdut o quasi perdut les llurs característiques nacionals, estem en la incertitut de si aqueix decaïment és definitiu o és temporal. No sabem si demà es redreçaràn o si restaràn fosos per sempre més a una altra nacionalitat. De vegades hi ha galvanitzacions, llampecs en la nit nacional, que donen

la il·lusió d'un renaixement. El cas és també difícil d'apreciar i diferenciar. Esmentarem, com a exemples, l'Escòcia i el País de Gales, al Regne Unit, la Bretanya i la Provença, a la França.

5. — ELS DOMINIS GEOGRÀFICS

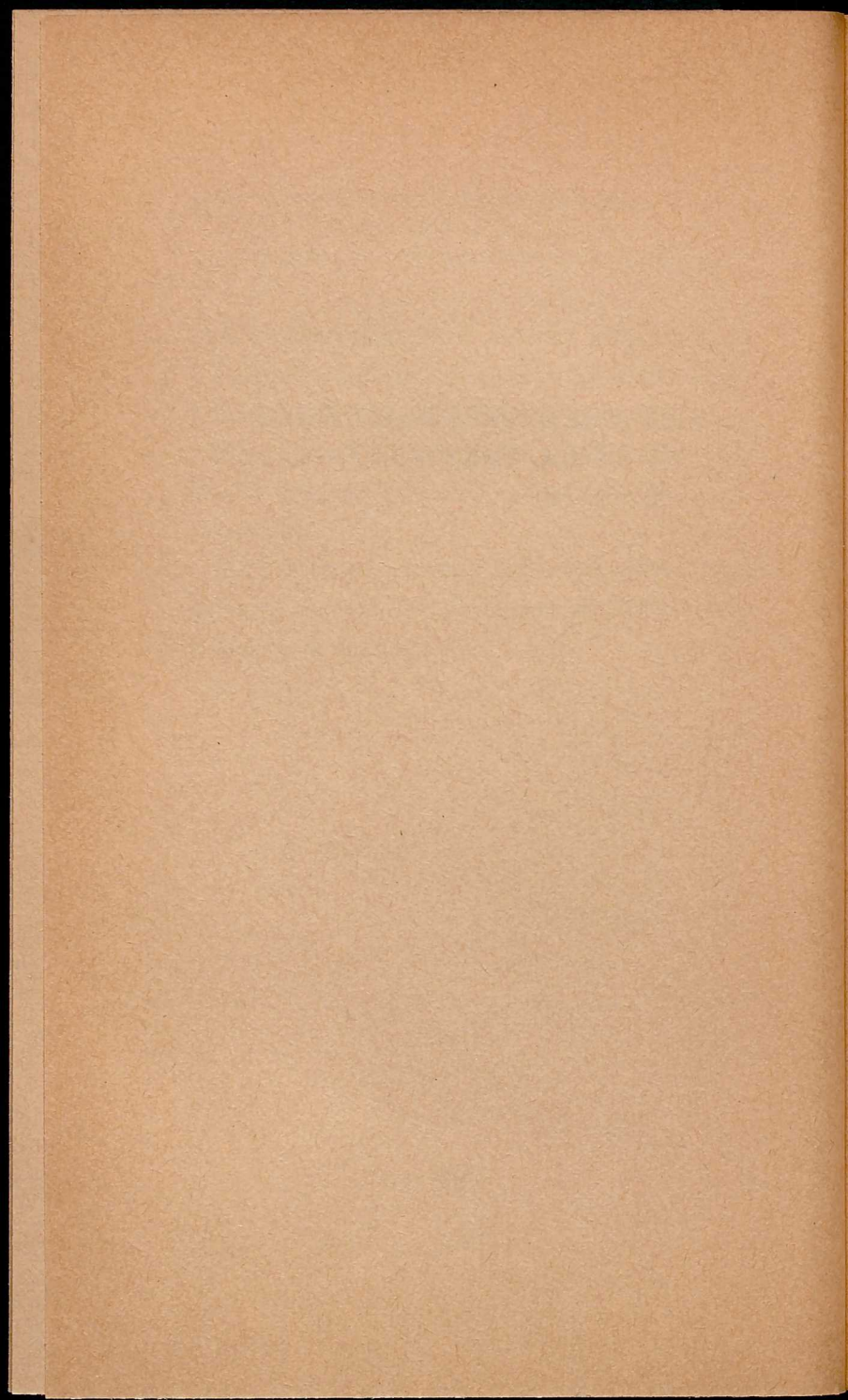
Un cop reconeguda l'existència de la nacionalitat, resta fixar el seu domini geogràfic, l'àrea territorial que abraça.

Com més s'estudia concretament aquest punt, més dificultats apareixen. La delimitació de les fronteres nacionals és feina dura, àrdua. Les zones fronterices presenten barreges que fan dubtar. D'altra banda, hi ha dominis nacionals que no formen un territori continu. En mig del domini d'una nacionalitat trobem illes d'una nacionalitat diferent. Aquesta immixtió arriba, en els

pobles del centre i el sudest d'Europa, a formar complicadíssims mosaics. És evident que la delimitació dels Estats nacionals no pot coincidir amb la distribució geogràfica dels grups de la nacionalitat.

És necessari, doncs, admetre, ultra el principi de les nacionalitats, algún altre element determinatiu.

*ELS ELEMENTS NATURALS
I LA VOLUNTAT*

CAPÍTOL VIII

1. — LA TEORÍA DE LES NACIONALITATS NATURALS

El concepte de la nació que nosaltres hem exposat comprèn dues categories d'elements: els naturals i els polítics o subjectius.

Els elements naturals—i aquí és pres aquest adjectiu en un sentit molt ample—són el territori, la historia, la llengua, el dret, els costums i la cultura.

Els elements polítics són la consciència i la voluntat.

Tenint en compte tots aqueixos factors, la determinació de l'existència de

la nacionalitat és possible i fàcil en un gran nombre de casos. Els elements polítics resolen, freqüentment, les dificultats i els dubtes que deixen els elements naturals.

Però és el cas que durant el segle XIX ha predominat en certs moviments nacionalistes i en les doctrines que els han sostinguts la teoria dita de les nacionalitats naturals.

Segons aquesta teoria, la nacionalitat l'ha feta Déu o la natura; no cal sinó reconèixer-la i atorgar-li els drets que li pertocquen. Els elements naturals són els únics presos en compte.

2. — LA FEBLESA

Formulada així la teoria de les nacionalitats, és falsa. No resisteix el més lleu debat.

Tot el que hem dit de la insuficiència del principi de les nacionalitats, tal com l'hem formulat nosaltres, ho donem per repetit aquí, però augmentat enormement.

Malgrat de tenir en compte els elements polítics—la consciència i la voluntat—ens trobem amb nombrosos casos d'incertitut. Si prescindim d'aqueixos elements, els dits casos creixeràn d'una manera extraordinària.

3. — CONTRADICCIÓ DELS ELEMENTS NATURALS

L'error naix de creure que la natura ja ens dóna fetes les nacionalitats.

Error formidable! Només cal estudiar un poc a fons aquesta qüestió perquè un hom es convenci que la natura no ens les dóna fetes les nacionalitats, que els

elements naturals, per si mateixos, no arriben a determinar-les. La natura ens dóna elements—preciosos elements—per a fer la determinació; però no pas tots els elements. És un fet determinatiu de primera força; però no pas l'únic. No hem de prescindir de la natura; però no hem de confiar que ens doni les nacionalitats fetes i pastades; no hem de creure que la natura produeixi nacionalitats de la manera com donen flors les plantes boscanes. La teoria sola de les nacionalitats naturals és impotent per a determinar del tot una només de les nacionalitats del món i per a resoldre pràcticament un sol dels problemes nacionals.

En primer lloc, els elements naturals no porten a una solució única, indiscutible; són, al contrari, divergents, contradictoris. Estiren els pobles cap a di-

ferents bandes, decanten a diverses i àdhuc oposades solucions. Sovint trobarem que la historia duu a una solució contrària a la que exigeix la llengua; la cultura, a una solució diversa de la que demana la raça.

Un cas ben viu el tenim a l'Alsàcia-Lorena. A Espanya trobem que Aragó, per la historia, hauria de formar part de la nacionalitat catalana; però per la llengua i per la cultura ha de formar part de la nacionalitat castellana. Són infinits els dubtes i les dificultats que s'aixequen quan s'examina analíticament cada un dels problemes nacionalistes.

4. — COMPLICACIONS DE LA REALITAT

Constatem—en aquesta qüestió com en tantes altres—un cas paradoxal.

Precisament aquells que en la realitat natural volen basar les llurs teories demostren un gros desconeixement d'aquesta realitat. I així hi ha homes de molt de talent i d'intel·ligència oberta que descabdellen amb gran força dialèctica i amb brillant estil idees i doctrines falsejades en la llur mateixa arrel per la insuficient informació sobre els temes de què tracten.

Tenim l'absoluta convicció que tot aquell que conegui els problemes nacionalistes en els llurs múltiples aspectes haurà de proclamar, com ho fem nosaltres, la inconsistència de les doctrines del *nacionalisme naturalista* i la insuficiència evident, innegable, dels elements dits naturals per a determinar les nacionalitats i organitzar-les en Estats.

Agafem, per exemple, l'obra *La Race Slave*, escrita en txec per un professor

de la Universitat de Praga, Niederle, i traduïda al francès per Louis Léger, de l'Institut de França.¹ Es tracta d'un excel·lent resum de l'antropologia, la demografia i l'estadística de tots els pobles eslaus. Dins el volum hi va un mapa etnogràfic. Doncs, bé: n'hi ha prou amb llegir les 200 i tantes pàgines de la susdita obra per a veure lamentablement enfonsada i feta a troços la teoria ingènua de les nacionalitats naturals. Un cop d'ull al mapa etnogràfic ja la fa trontollar.

Aquest mapa, en efecte, ofereix a la vista—i encara només l'ofereix *grosso modo*—el mosaic complicadíssim dels pobles del centre i de l'est d'Europa. Les races i les nacionalitats estàn barrejades; els llurs límits geogràfics són incerts i borrosos; grans i petites clapes

1) Lubor Niederle: *La Race Slave*; París 1910.

d'unes races i nacionalitats invadeixen i trenquen el territori d'unes altres. El color torrat de l'Eslovaquia, situada al nord de l'Imperi austro-hongarès, taca amb clapes considerables el territori de l'Hongría, arribant una d'aquelles fins a tocar, cap el sud, el color morat de la Croàcia i de la Serbia. Aquest color morat, al seu torn, puja també amb ses clapes cap amunt, i en una bona part de l'Austria-Hongría està marcat amb ratlles que alternen amb el blanc de l'Hongría, la qual cosa vol dir que en aquelles regions els serbo-croates i els hongaresos estàn barrejats, confosos. L'alternancia de ratlles la trobeu en moltes altres bandes del mapa, a dalt i a baix, a la dreta i a l'esquerra. Si el mapa fos d'escala més baixa i hi estessin detallades totes les clapes i barreges de què l'autor parla dins el text del lli-

bre, l'entrellaçament inextricable dels colors ens faria pampallugues als ulls.

Ara digueu, davant d'això, que la natura ja ens dóna fetes, com a sortides d'un motlle, les nacionalitats. I digueu, després, que hi ha d'haver un Estat distint, exclusiu, per cada nació natural, i que aquest Estat ha d'abraçar tot el territori de la nacionalitat. Mai no hauríem vist sostenir una teoria més contrària a la realitat.

5. — COM S'ENLLACEN ELS DOS FACTORS

I bé: el criteri de la voluntat i el de la natura, són substancialment oposats, són incompatibles, són enemics? L'examen serà d'aquesta qüestió porta a contestar-la negativament. No són substancialment oposats, ni incompatibles, ni enemics, els dos criteris. La natura i la

voluntat s'enllacen en una relació de causa i efecte.

Separar l'element subjectiu, la voluntat, de l'element natural, per a marcar la diferenciació entre dos sistemes, és una errada que cal rectificar. En la determinació de les nacionalitats, i sobre tot en l'organització d'aquestes en Estats, hi han d'entrar els dos elements, el polític i el natural. La voluntat sense la natura ens portaria a solucions ridícules, desgavellades, insostenibles, folles. I la natura sense la voluntat ens portaria al fatalisme, a la coacció, a la violència, i ens llançaria contra una muntanya de dificultats, de dubtes, d'antinomies i de problemes caòtics; la qüestió de les nacionalitats hauria de plantejar-se, no políticament, sinó científicament. I això és inadmissible.

Un estudi reposat de la qüestió ens

mostra l'enllaç dels dos elements. La voluntat és ço que directament o immediatament dóna dret a l'autonomia, a la formació d'un Estat propi i lliure. Bé. Però aquesta voluntat dels homes i els pobles, ¿és una cosa capritxosa, nascuda a l'atzar? No: té els seus fonaments, les seves arrels; aquests fonaments, aquestes arrels, són precisament els elements naturals.

Quan un poble vol ésser lliure, quan té la durable fretura de veure consagrada la seva personalitat, és que sent el crit de la raça, la veu de la sang, la força del seu verb, el record de la seva història, l'empremta d'una pròpia cultura. Quan concorren aquests elements, esclata i persisteix la voluntat d'ésser lliure. I és que els elements naturals estan en la base de la voluntat i que contribueixen poderosament a determi-

nar-la. I en el cas de no coincidir els elements naturals envers una direcció única, la voluntat humana ens marcarà, en un moment històric donat, la resultant de les forces contraries i ens oferirà així la solució que no ens hauríen ofert aquells elements en la llur contradicció irreductible.

6. — EN CAS D' OPOSICIÓ

Pot succeir, no obstant, que la voluntat d'un poble es manifesti en un sentit innegablement contrari a les raons ètniques, lingüístiques, històriques, etc. A! és que aquell poble no tindrà consciència de la seva personalitat, o bé que dins la seva ànima s'ha fet una vida nova, deslligada de les velles veus de la natura; cosa, aquesta, que al cap-d'avall no és impossible.

En cas de conflicte entre la natura i la voluntat, el nostre nacionalisme, i, sobre tot, el nostre lliberalisme, ens posen, sense vacil·lacions, al costat de la voluntat humana. Aquesta és la bona doctrina, la doctrina lliberal. El professor italià Cimbali, en un substanciós fascicle, la consigna així:

«La teoria de la *nacionalitat*—escriu—que sota les aparences de llibertat i de progrès sol amagar un pur dret de conquesta, ha d'ésser rebutjada. L'únic mode legítim de constituir-se els Estats és la voluntat dels pobles que els componen. Si la voluntat i la nacionalitat concorden, perfectament; si no, ha de prevaler la voluntat.» ¹

I això no lesiona pas el principi nacio-

1) Eduardo Cimbali: *Della necessità di un nuovo Diritto internazionale conforme allo spirito dei nuovi tempi e della vera civiltà*. Roma, 1904.

nalista. El poble que no sent la seva personalitat, que no té l'anhel de reivindicar-la, que té apagada la flama de l'ideal nacional, és, per al nacionalisme, un còs sense vida. El nacionalisme afirma el dret dels pobles vius i desperts i deixa de banda els pobles morts o catalèptics.

Cal advertir, però, que ni la catalepsia ni la mort són sempre definitives en els pobles. Els pobles morts poden ressucitar; els pobles adormits poden despertar-se. En el moment de ressucitar o despertar comença el dret nacional dels pobles. Els pobles morts i els dorments no tenen aqueix dret.

I si el fet d'estar la voluntat en contradicció amb els elements naturals és efecte, no d'una simple obliteració del sentit de la nacionalitat, sinó de l'adquisició d'una nova ànima nacional; si es

tractà d'una naixença a nova vida, i no ja d'un rebateig extern, aleshores no resta a fer altra cosa sinó inclinar-se amb respecte davant aqueix fenòmen de biologia social.

7. — UNA CONSEQÜENCIA IMPORTANTÍSSIMA

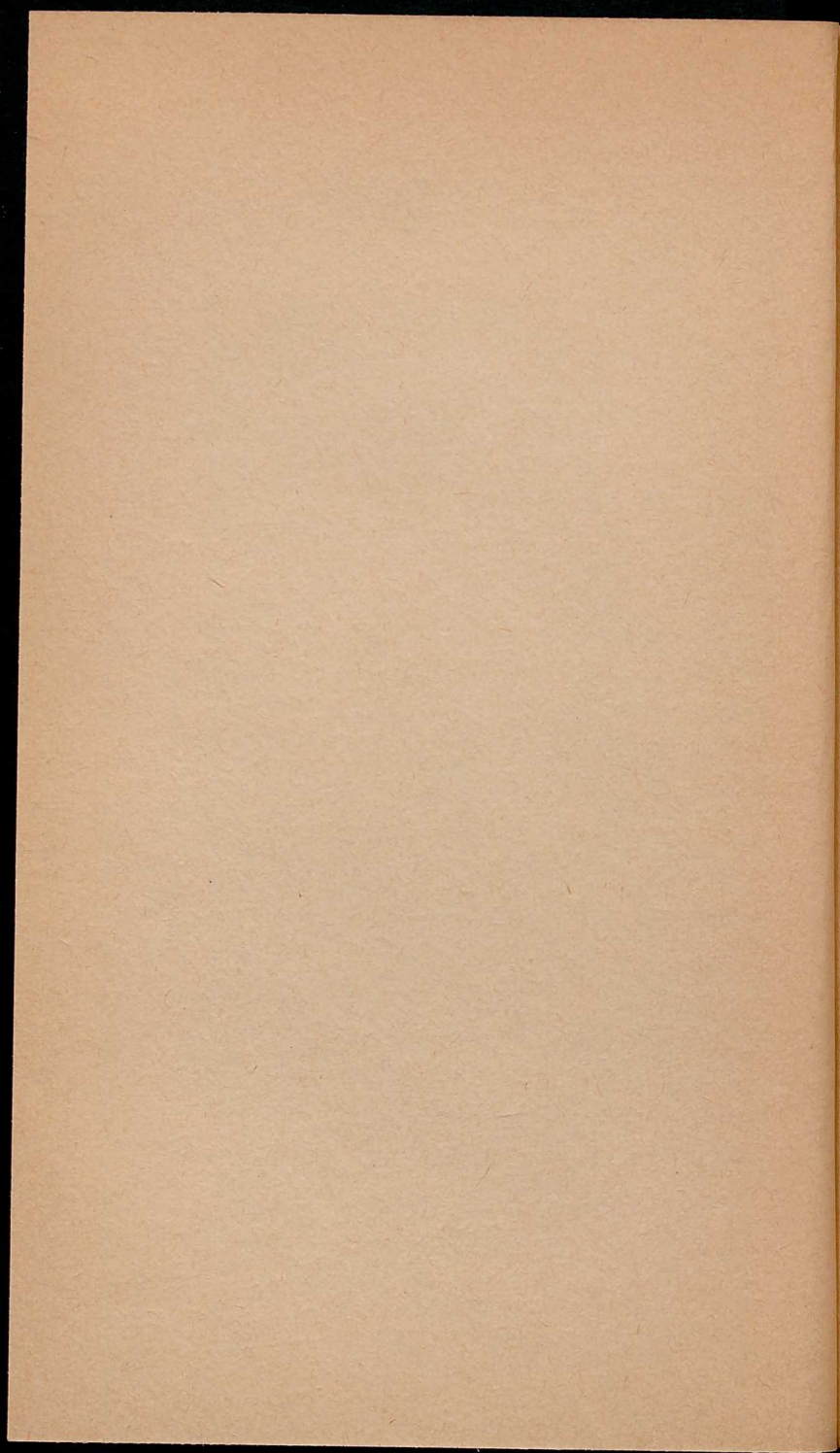
Serà, doncs, inadmissible aquella concepció del principi de les nacionalitats naturals en virtut de la qual un Estat pugui dir a un poble: «Ets meu, perquè ets de la meva nacionalitat. T'anexiono al meu territori.» Si els habitants d'aquella comarca o regió s'hi oposen, si refusen l'anexió, aquesta és un acte de despotisme i de brutalitat, un ver acte de conquesta.

No podem dir que un Estat nacional tingui dret a anexionar-se una comarca o regió de la seva mateixa nacionalitat.

El principi ha d'ésser considerat des d'un altre punt de mira i la seva fórmula ha de girar-se així: Un país, una comarca, una regió, tenen dret a unir-se a l'Estat de la seva nacionalitat, si aquest s'hi avé.

Això és el que venia a dir Fustel de Coulanges a Mommsen, l'any 1870, quan el darrer sostenia que l'Alsàcia-Lorena pertany a l'Alemanya en virtut del principi de les nacionalitats.

ESTAT I NACIÓ

CAPÍTOL IX

1. — UNS LLOCS COMUNS ERRONIS

Ha prevalgut fins ara una distinció entre la Nació i l'Estat que creiem, en gran part, erronia.

No ens referim a la distinció entre l'Estat, organisme jurídic, i la Nació, còs social. Ens referim a aquella distinció, tants cops feta pels nacionalistes, segons la qual l'Estat és una creació artificial de la voluntat humana i la Nació un producte natural, independent de la voluntat dels homes i més forta que ells.

Formulada així la distinció, ens sembla doblement falsa. A més, la considerem exposada a originar múltiples

errors. Adhuc escriptors de gran cultura i de gran acuitat intel·lectual han caigut en l'error de distingir la Nació i l'Estat d'aquesta manera excessivament simplista.

Algunes consideracions sobre la Nació i l'Estat bastaràn a veure l'error que la dita distinció conté.

2. — DE L'ARTIFICIALITAT DE L'ESTAT

L'Estat, ¿és tot artificial, és tot fruit de la lliure, reflexiva i deliberada voluntat humana? Originàriament, podríem considerar que sí, cas que seguíssim la teoria del pacte social de Rousseau, caiguda ja fa temps en absolut descrèdit.¹

1) Un hom no ha de confondre la teoria de la formació originària de la societat humana pel pacte, amb la teoria de l'organització política pel pacte o pel consentiment, que sosté el modern federalisme. Les dues teories no tenen res que veure. I és llastimós trobar escriptors i polítics que les confonen o les relacionen.

Però les modernes concepcions de l'Estat i els estudis de la sociologia no permeten sostenir això. L'Estat ha respost, en la historia, a una necessitat social. D'altra part, molts Estats han nascut i s'han desplegat per obra de factors naturals i fins a cert punt fatals. La voluntat dels homes ha estat sovint submergida per aqueixos factors. No podem dir, doncs, que sigui l'Estat una creació de la «reflexiva i deliberada» voluntat humana, com encara sosté E. Goblot, en un recent estudi, que vol ésser una revisió del principi de les nacionalitats, però en el qual hi ha molt poques coses noves i originals, fòra d'alguns errors de fet. ¹

Està sotmès l'Estat en sa constitució

1) E. Goblot: *Le principe des Nationalités*. Treball publicat a la *Revue Philosophique de la France et de l'étranger*, mes de juny del 1916.

interna com en son desplegament territorial i en sa acció exterior, a forces extra-voluntaries, a influències que no depenen de cap voluntat humana reflexiva o deliberada. La voluntat humana hi té la seva part, la seva gran part en moltes ocasions; però és insostenible la afirmació que l'Estat és tot artificial, que tot és un organisme fabricat per la voluntat dels homes i el qual poden aquests fer, desfer, modelar i modificar, segons el llur lliure arbitri.

3. — DE LA NATURALITAT DE LA NACIÓ

L'Estat no és, doncs, tan artificial com és això. I la Nació, ¿és tan natural com es diu?

El concepte naturalístic de la nació resta excluït de la definició analítica que nosaltres n'hem fet. Entre els elements

de la nació, en efecte, hi posem la consciència i la voluntat humanes.

Però, àdhuc prescindint d'aquestes, en el sentit que els donem, àdhuc acceptant el concepte incomplet de la nacionalitat natural, ¿pot dir-se verament que la nació sigui obra de la natura, independent de la voluntat humana, constituint per als homes un fet fòra de la llur acció, el qual han d'acceptar i del qual han de partir necessàriament?

La història de la formació de les nacionalitats no ens permet sostenir una tal afirmació. Hi ha en la nació elements naturals fortíssims. Però en la seva forma, en el seu caràcter, en la seva modelació, en el seu descabdellament, hi influeixen també els actes deliberats de la voluntat humana.

D'una banda, hi ha actes de monarques, fets de pobles, volguts i deliberats,

que influeixen, directament o indirecta, d'una manera formidable, en el desplegament, l'extensió territorial i l'esdevenir de una nacionalitat. Els germànics han organitzat metòdicament la infiltració de la llur raça dins els grups ètnics adversaris, com a la Bohemia, a la Silesia, a la Moravia, a la Posnania, a la Prussia oriental. I bé: el caràcter mixte d'aquests territoris, les condicions creades a les nacionalitats que hi viuen, ¿són en totalitat fets naturals, independents de la voluntat humana?

Recordem que en plena guerra un escriptor alemany ha defensat tota una redistribució de pobles i de races damunt l'Europa, mitjançant el transport de la població, en grans masses, de les unes regions a les altres. No és de creure que, ni essent l'Alemanya la triomfadora en la present lluita, emprenguéss aq

EL NACIONALISME

obra ciclòpia. Però la realització d'una part de l'obra, si no de tota, no està fòra del límit de les possibilitats humanes. Voluntariament, deliberadament, és possible obtenir pregones i importantíssimes modificacions en el terreny de les nacionalitats, en bé i en mal d'aquestes.

Però l'exemple de la intervenció de la voluntat deliberada dels homes en l'evolució de la nacionalitat la veiem sobre tot en la historia de les renaixences nacionals del segle XIX.

Sense el bell passat, sense les arrels vives de la historia, sense el conjur de la llengua materna, aquestes renaixences no s'haurien produït. Sense l'ambient creat a Europa per la Revolució i el Romanticisme, tampoc. Però així mateix haurien estat impossibles sense l'acció deliberada de certs homes, molts pocs en nombre de vegades, un sol en alguns

casos, als quals podem donar el nom de creadors o recreadors de la nació.

9. — LA VERA DIFERENCIA

Quina serà, doncs, la vera diferencia entre la Nació i l'Estat?

En la formació de tots dos hi entra la natura i la voluntat, l'espontaneïtat i l'artifici, si bé la part d'artifici és major en l'Estat que en la Nació.

La diferencia fonamental consisteix en què l'Estat és una forma i la Nació és una substància.

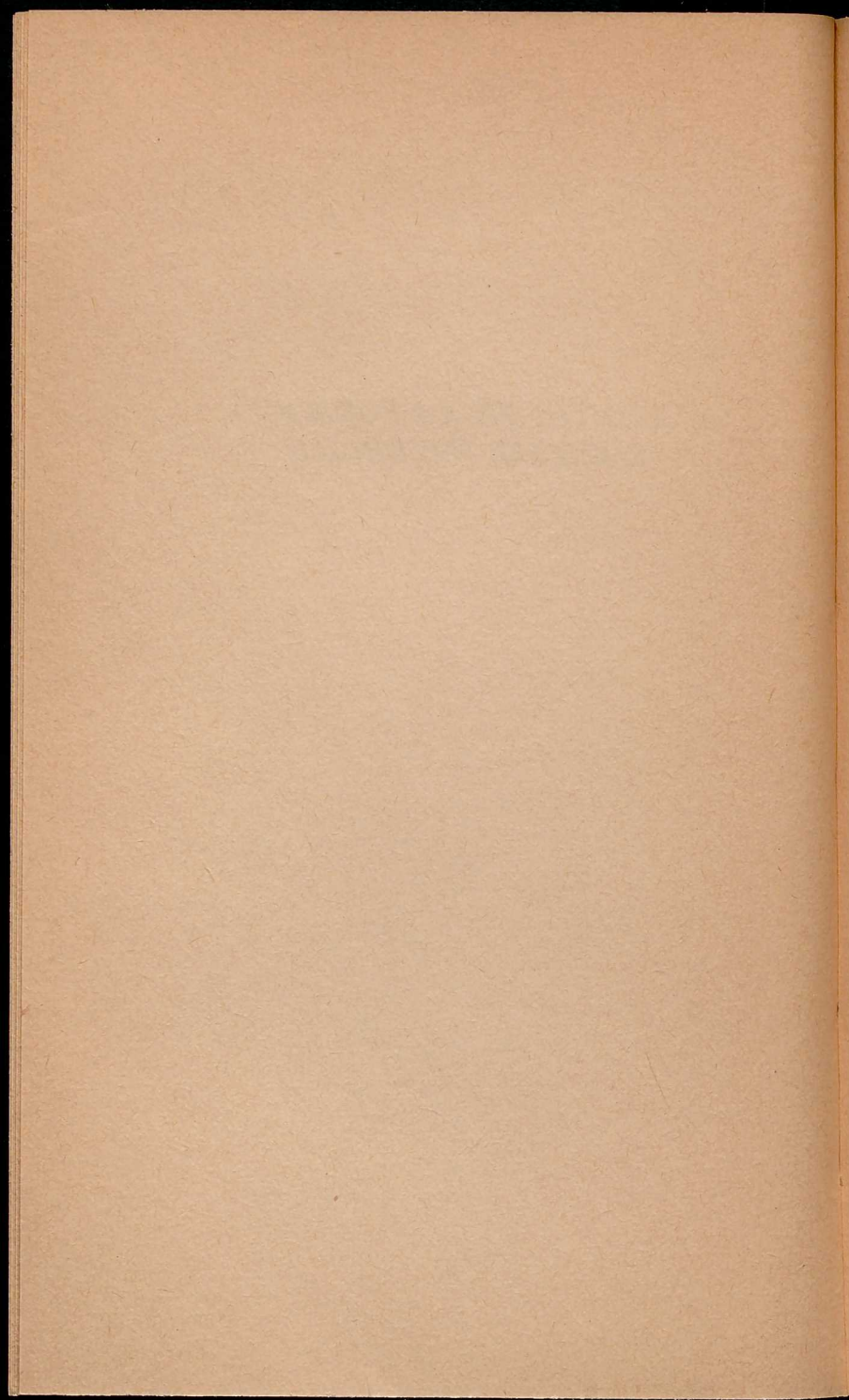
L'Estat és molt més feble i trencadiç que la Nació. No té les arrels ni la vigoria d'aquesta. Les modificacions d'una Nació són lentes i llargues. Les de l'Estat poden ésser ràpides i àdhuc sobtades.

La Nació penetra dins l'ànima dels ho-

EL NACIONALISME

mes i els pobles. L'Estat és una organització externa, molt forta de vegades, sobre tot en els temps quiets, normals, però sense fonaments pregons i exposat a esfondraments totals i parcials, sobre tot en els períodes tempestuosos de la historia.

*L'ARBITRI EN LA FORMACIÓ
D'ESTATS NACIONALS*

CAPÍTOL X

1. — LA NECESSITAT DE L'ARBITRI

Si el principi de les nacionalitats és insuficient per a resoldre en la llur complexitat els problemes nacionals, ¿quin procediment caldrà seguir per a la completa i pràctica resolució d'aquests?

No en resta d'altre sinó la raó, l'arbitri humà. I heu's-aquí un portell per on l'element arbitrari, racional, entra dins el concepte de nació.

Aquest principi arbitrari té aplicació, especialment, a la delimitació territorial dels Estats nacionals. En les regions

mixtes, en les zones dubtoses, l'arbitri ha d'assenyalar la ratlla, tenint en compte un conjunt de raons i de fets.

L'interès econòmic—un ferrocarril, un port, una conca minera—, o l'interès estratègic—un riu, un turó, una cadena de muntanyes, un congost—poden aconsellar el traçat d'una línia de frontera política que es separi, poc o molt, de la línia de la frontera ètnica. No poden ésser sacrificades, en general, importants zones d'una nacionalitat per raons d'aqueixa natura. Mes no hi ha cap mal seriós en fer el sacrifici—motivat, això si—de petites zones.

2. — L'ARBITRI, MITJA SUPLEMENTARI

Cal remarcar que l'arbitri humà en la determinació de les nacions i en la constitució d'aquestes en Estats, ha de tenir

un caràcter principalment suplementari. És a dir, ha de resoldre aquells detalls, aquelles dificultats, aquells dubtes, que deixa en peu l'aplicació genèrica del principi de les nacionalitats. L'arbitri no ha de substituir el dit principi; només l'ha de suplir en tot allò que aquest no arribi a resoldre.

3. — CASOS ESPECIALS : FORMACIÓ
ARBITRARIA D'ESTATS

Hi pot haver, no-gens-menys, alguns casos en què calgui donar a l'arbitri una acció preponderant, àdhuc superior al principi estricte de les nacionalitats. Aquest és fill d'una concepció de justícia. I quan, excepcionalment, la seva aplicació rígida ens duu a una solució evidentment injusta, cal deturar

aqueixa aplicació i plantejar el problema de bell nou.

Fixem-nos en el cas que una nació resta submergida per les riuades immigratòries, o colgada sota les runes de lluites i guerres. La seva població minva fortament, o s'escampa. El seu vell territori és invadit per contingents de població aliena. Així la nacionalitat es dissol, desapareix territorialment. Ni una comarca, ni una ciutat conserven una majoria d'habitants de la vella raça.

En aquest cas, ¿haurem de dir que ha desaparegut aquella nació? ¿Convincrem que no té dret a posseir un Estat? Un íntim sentiment de justícia ens revoltarà la consciència contra aqueixa solució, contra aqueixa sentència de pena de mort, que consagrarà i cohonestarà un fet brutal de desposseïció de tot un poble. Podem dir que reconèixer

aquest fet equival a reconèixer l'assassinat d'una nació.

I aquest cas no és imaginari, no és purament hipotètic. El tenim, viu i tràgic, a l'Armènia. Aquesta antiquíssima nació, fogar d'una rica cultura, mare d'una civilització gloriosa, molt dotada intel·lectualment, ha vist, en el transcurs de les centúries, per efecte de guerres i d'invasions, com s'han superposat a son territori nacional altres pobles i altres races. A més, les persecucions han fet emigrar els armenis a centenars de milers, i àdhuc n'han fet desaparèixer un gran nombre pel procediment horrible de les matances en massa. I avui trobem que, damunt la llur patria, els armenis són una minoria. Tot i havent-hi uns quatre mil·lions d'armenis, no hi ha cap troç considerable de territori on ells estiguin en majoria. A l'Ar-

menia russa dominen els georgians; a l'Armènia turca, els turcs i els kurdes. Caldrà dir, doncs, que no hi ha nació armènia? Caldrà decidir que no hi hagi Estat armeni? No; aquí la solució justa, equitativa, generosa, consisteix en assenyalar el territori del futur Estat armeni damunt son antic territori nacional, si no tot, una bona part almenys, a fi que aquest Estat concentri novament dins sos límits els armenis dispersos per les regions caucàsiques i àdhuc per la Turquia europea.¹

Amb aquest exemple podem veure que hi ha casos especials en què l'arbitri té, no ja un paper suplementari, modest, sinó principal i decisiu.

Convé, amb tot, no anar massa enllà en l'aplicació de les solucions arbitra-

1) A Constantinoble hi ha alguns centenars de milers d'armenis.

ries. La conveniència o la necessitat d'aquestes no pot esdevenir una excusa per a prescindir substancialment del principi bàsic de les nacionalitats.

4. — QUI HA DE DICTAR I APLICAR
LES SOLUCIONS ARBITRÀRIES

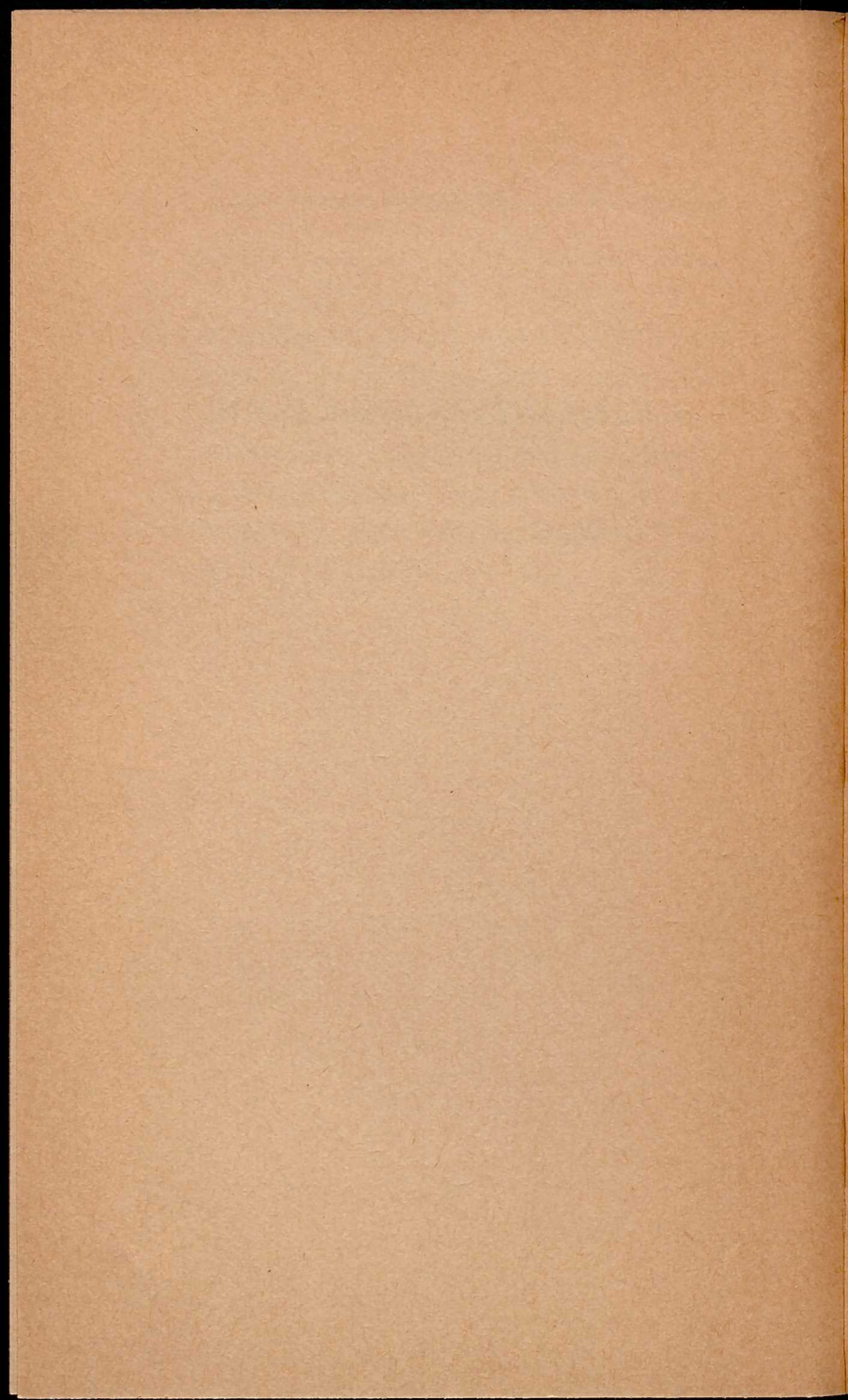
Un punt interessant resta a tractar: ¿quin ha d'ésser l'orgue de l'arbitri? ¿Qui ha de dictar i aplicar la part de solució arbitrària dels problemes nacionals?

L'ideal, en aquest punt, és una avinença, una transacció entre els Estats o les nacions interessats directament.

Massa sovint, per manca d'avinença, o a desgrat d'aquesta, són les potències fortes les que imposen la solució o la part de solució. El jorn que existeixi un organisme polític-jurídic

internacional, haurà d'ésser aquest qui entengui en la formulació i l'aplicació suplementaria de les decisions arbitràries en ço que esguarda a la constitució d'Estats nacionals i als drets de les nacionalitats. Aleshores es tractaria d'un pur i alt arbitratge.

L'ELEMENT INTERNACIONAL

CAPÍTOL XI

1. — LA PERENNITAT DE LA NACIÓ

Hi haurà sempre nacions? ¿No s'esvairàn en el curs de la historia futura, dissoltes dins les noves formes internacionals de la societat?

Dins els Estats independents, nacionals o no, federatius o unitaris, ¿no seràn gradualment esborrades les característiques de la personalitat nacional per les influències homogenitzadores? No perdràn les nacions aquesta independència espiritual que és l'essència del principi nacionalista? ¿El tipus social

de les nacions no serà substituït, temps a venir, per un tipus social internacional, o, més ben dit, *anacional*, simplement humà?

2. — LA UNITAT SUPERNACIONAL

El món va cap a la unitat, es diu. Cap a la unitat espiritual, sí; cap a la unitat d'organització també, anc que més poc a poc. Però no pas cap a l'unitarisme o centralisme. Quan es parla d'un Estat europeu o mundial, tothom parla de la Federació europea, de la Federació mundial; quan es parla d'unir els països llatins, es parla de la Federació llatina.

Que en l'esfera del dret, per exemple, es tendeix a la unitat, és exacte. No s'oposa el nacionalisme a l'acceptació d'aquelles noves unitats que vagi creant

l'evolució social. Quan la unitat del dret respongui—és una hipòtesi—a la unitat de la concepció jurídica i a la unitat de les condicions jurídiques, no serà obra de tirania ni d'opressió l'implantar aquella unitat. Avançar l'hora, sí que és tirania. Imposar per la força ço que no respònd a la realitat present, és tirania.

I quan hem de dir que la realitat permet una unificació? Doncs, quan la voluntat dels pobles afectats ho determini. A Espanya es podria arribar, per exemple, a la unitat de dret quan, dins un règim autonòmic, ho volguessin els Estats federats.

3. — UNITAT I UNIFORMITAT

Si, més endavant, d'aquí a uns segles, les nacions desapareguessin de fet, per haver-se extingit lentament les llurs ca-

racterístiques diferencials, com llanties que s'han apagat per mancaça d'oli, és evident que el nacionalisme hauria perdut tota valor i tota influencia en el món. La seva superació seria absoluta.

Així i tot, existirien, ben segur, agrupaments particulars autònoms. La unitat mundial no és el mateix que l'uniformitat o l'unitarisme mundial. L'homogeneïtat relativa d'una nació no priva avui que dins aquesta tinguin o puguin tenir ampla autonomia les divisions i subdivisions administratives: les regions, les provincies, els districtes, els municipis.

Anàlogament, la hipotètica homogeneïtat mundial futura no suposaria la inexistència dels agrupaments polítics particulars autònoms. En menys paraules: quan hagués desaparegut el nacionalisme subsistiria l'autonomisme.

EL NACIONALISME

I dins aquesta societat *anacional*, ¿còm se determinaríen els agrupaments autònoms? Se determinaríen, principalment, per fets geogràfics i econòmics.

4. — L' ESDEVENIDOR

Mes no oblidem que això és una hipòtesi, una anticipació novel·lesca un poc a la manera de Wells. L'actual tendència universalista, cosmopolita, no assegura per endavant l'assoliment de la meta del perfecte universalisme o cosmopolitisme. Reconeixem la tendència internacionalista i universalista, en certs aspectes, del món d'avui. Admetem que el món camina cap a la unitat. Però ni aquesta unitat la podem concebre com a absoluta, ni estem prou segurs que la tendència universalista no sigui contrariada, ofegada o, almenys,

minvada per esdeveniments futurs. La historia del món ens mostra nombroses accions i reaccions en la marxa d'aqueixa tendència; presenta molts alts i baixos la seva llarga corba.

Nosaltres ens decanem a creure que, després d'un període, encara llarg, d'avançament i descabdellament de la tendència universalista, aquesta s'aturarà o poc menys, i entre els elements universalistes i els nacionalistes s'establirà una mena d'equilibri estable i d'harmonia. Així, la unitat internacional, mundial, assolida en major o menor perfecció, coexistirà amb les unitats nacionals. L'internacionalisme ver és supernacional, però no pas antinacional.

INDEX

Pròleg de Josep Benet	5
Alguns llibres de Rovira i Virgili	8
Bibliografia essencial	11
Il·lustracions	13

EL NACIONALISME

EL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS

CAPITOL I

1. Fórmula política	21
2. Fórmula espiritual	22
3. Les dues reivindicacions	22

NATURA DEL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS

CAPITOL II

1. L'instint d'independència	27
2. La nobilitat del sentiment nacionalista	30
3. Llibertat individual i llibertat nacional	32

GÉNESI DEL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS

CAPITOL III

1. Formació històrica de les nacionalitats	35
2. La consciència nacional	37
3. La noció del dret	37
4. Com va aparèixer històricament	39
5. La Revolució	40
6. El Romanticisme	46

NACIÓ, NACIONALITAT

CAPITOL IV

1. La personalitat nacional	51
2. Acepcions del mot "nacionalitat"	52
3. Acepcions del mot "nació"	54
4. Valor que donem nosaltres als dos mots	55

QUÉ ÉS LA NACIÓ?

CAPITOL V

1. El concepte	59
2. Elements de la nacionalitat	60

ELS ELEMENTS DE LA NACIÓ

CAPITOL VI

1. La llur anàlisi	65
2. El territori	65
3. La història	68
4. La raça	71
5. La llengua	73
6. La cultura	77
7. Comunitat de dret i costums	78
8. Consciència de la nacionalitat	81
9. La voluntat	82
10. La importància decisiva de la consciència nacional	83

LA INSUFICIÈNCIA DEL PRINCIPI DE LES NACIONALITATS

CAPITOL VII

1. Un error que cal evitar	87
2. L'aplicació dels principis	88
3. Els dos aspectes de la insuficiència del principi de les nacionalitats	89

4. Pobles poc caracteritzats, nacionalitats rudimentaries, nacionalitats caigudes	90
5. Els dominis geogràfics	93

ELS ELEMENTS NATURALS I LA VOLUNTAT
CAPITOL VIII

1. La teoria de les nacionalitats naturals	97
2. La feblesa	98
3. Contradicció dels elements naturals	99
4. Complicacions de la realitat	101
5. Com s'enllacen els dos factors	105
6. En cas d'oposició	108
7. Una conseqüència importantíssima	111

ESTAT I NACIÓ
CAPITOL IX

1. Uns llocs comuns erronis	115
2. De l'artificialitat de l'Estat	116
3. De la naturalitat de la nació	118
4. La vera diferencia	122

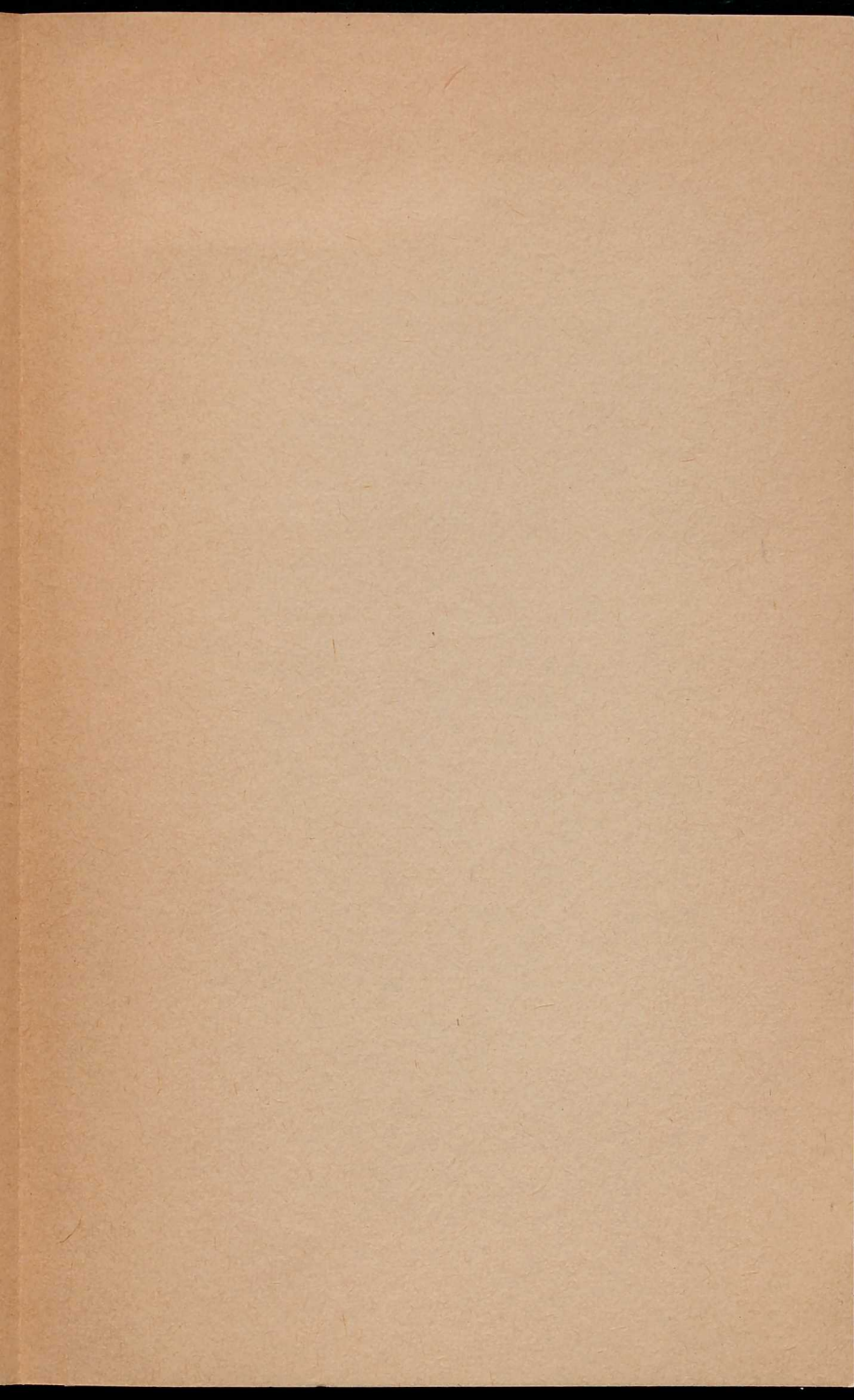
L'ARBITRI EN LA FORMACIÓ D'ESTATS NACIONALS
CAPITOL X

1. La necessitat de l'arbitri	127
2. L'arbitri, mitjà suplementari	128
3. Casos especials: Formació arbitra- ria d'Estats	129
4. Qui ha de dictar i aplicar les solu- cions arbitràries	133

L'ELEMENT INTERNACIONAL

CAPITOL XI

1. La perennitat de la nació	137
2. L'unitat supnacional	138
3. Unitat i uniformitat	139
4. L'esdevenidor	141

Llibreria ona

Gran Via, 654 - Tel. 3181979

BARCELONA-10

DEL COTAL

EL NACIONALISME

TITOLS PUBLICATS

H. E. KAMINSKI "Els de Barcelona"
Pròleg de Josep Peirats

A. ROVIRA I VIRGILI "El Nacionalisme"
Pròleg de Josep Benet

JUDICIS CRITICS

Antoni Rovira i Virgili és, certament, un dels escriptors polítics més importants dels Països Catalans.

Josep Benet

Periodista, teòric o historiador, Rovira fou, des d'un principi, un veritable mestre de la prosa catalana.

La part més important de la seva obra, tanmateix, és formada per comentaris sobre política local i internacional, per llargs reportatges polítics i, sobretot, per escrits de teorització i divulgació sobre federalisme, moviments nacionalistes europeus i qüestió indígena.

Joaquim Molas

Rovira era polític i periodista, però tenia fusta d'historiador. La seva monumental "Història Nacional de Catalunya", escrita amb "alegria de combat" i amb un títol tan significatiu, és cert que entronca amb la historiografia romàntica, però recull ja els fruits de l'escola científica d'Antoni Rubió i Lluch i anuncia sovint els nous corrents que Jaume Vicens encapçala.

J. Rubió i Loís

L'AUTOR
I
L'OBRA

Antoni Rovira i Virgili (Tarragona 1882 - Perpinyà 1949), periodista, home polític, historiador, prosista i un dels pensadors més clars i vàlids del primer mig segle català, fou un escriptor infatigable que va assolir publicar vàries dotzenes de llibres i més de divuit mil articles.

“El Nacionalisme”, llibre de joventut, és un precís estudi sobre aquesta doctrina més vigent que mai al nostre país.

